

Zavraždění ostravských skautů a jejich přátel v dubnu 1945

Mečislav Borák

Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska, 19/1999,
s. 71-108.

Zamíříte-li cestou od královny Beskyd Lysé hory táhlým hřebenem přes Malchor k severu, upoutá vás na Ivančeně nezvyklá kamenná pyramida. Před lety ji skrýval vzrostlý smrkový les, ten však už podlehl exhalacím. Kamení rok od roku přibývá, takže mohyla je dnes vidět až od silnice v údolí. Připomíná památku mladých ostravských skautů, kteří společně s dalšími odbojáři zahynuli na samém sklonku druhé světové války jako hrdinové národního odboje. Viděl jsem možná už stovky pomníků válečným obětem, působivých svou monumentální důstojností nebo tklivou pietou. Sotva však bych našel druhý takový, elegantně vrostlý do horské krajiny, několika generacemi upřímných přátel přírody a vlasti neustále obnovovaný, živý.

Již tento fakt samotný by jistě stál za připomenutí pohnutých životních osudů oněch hrdinů a vzrušujících událostí, jež jsou s nimi spojeny. Máme však také dosud nesplacený dluh, neboť památka skautských obětí byla až donedávna z politických důvodů opomíjena. Hned po válce se sice objevilo v denním tisku pár drobných článků, ale po prvním stručném vylíčení případu B. Moravcem¹ se na dlouhá léta rozhostilo mlčení. Existenci skautského odboje ani jeho krutou likvidaci vůbec nezmiňovaly práce o historii odboje na Ostravsku ani tehdejší Dějiny Ostravy,² jinde se objevilo jen několik dílčích zmínek.³ Teprve po roce 1990 byl tento odboj konečně připomenut v několika člancích a publikacích,⁴ avšak podrobnějšího zpracování se dosud nedočkal.

¹MORAVEC, B. /Sláva/: *Světový skautský svátek dnem smutku ostravských junáků*. Hlas 24.4.1946, s. 5.

²ČVANDA, F.: *Noční akce. Tři kapitoly z historie partyzánských bojů na Ostravsku*. Ostrava 1965; ČVANDA, F.-PEKÁREK, B.: *Fronta v podzemí*. Ostrava 1967; *Dějiny Ostravy*. Ostrava 1967; NEČAS, C.: *Vítkovické železárně v době nesvobody 1938-1945*. Ostrava 1970.

³OHLÍDAL, L.: *Zločiny ostravského gestapa v posledních měsících války*. Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města. Sv. 10. Ostrava 1979, s. 256-257; BORÁK, M.: *Těšínský hřbitov*. Nová svoboda 21.3.1981, s. 9; SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938-1945*. Praha 1986, s. 386.

⁴BORÁK, M.: *Na příkaz gestapa. Nacistické válečné zločiny na Těšínsku*. Ostrava 1990, s. 185-198; Týž: *Odboj proti nacistickým okupantům na Ostravsku v letech 1939-1945*. Ostrava. Příspěvky k dějinám a výstavbě Ostravy a Ostravska. Sv. 16. Ostrava 1991, s. 30-54; JIŘÍK, K.: *Poslední zločin ostravského gestapa*. Moravskoslezský den 28.4.1990, příl. I a II. Též *Vlastivědné listy*, 21/1995, č. 1, s. 6-9; VAŠÍČEK, Z.: *Muž, který přežil svou smrt*. Tramp, duben 1991, s. 10 a 12; Týž: *Šestý z pětice*. Tamtéž, s. 11; *Dějiny*

Jen skrovnou splátkou starého dluhu je i tento příspěvek, bohužel dosud příliš neúplný a nepřesný, ponechávající mnohé otázky bez jasné odpovědi. Klade si za cíl alespoň stručně shrnout dosavadní poznatky a s využitím některých méně známých archivních pramenů představit nejen odboj ostravských skautů a jejich spolupracovníků, ale též okolnosti jeho odhalení a průběh zločinu, stejně jako profily konfidentů a příslušníků ostravského gestapa, kteří na likvidaci odbojářů měli svůj podíl. Pátrání po účasti nacistické zpravodajské služby na odhalení skupiny osvětlilo některé dosud málo známé souvislosti, z nichž jedna vede až k proslulé, leč mimořádně rozporuplné osobnosti Oskara Schindlera. Připomenutí po mnoho let opomínané památky obětí s sebou přineslo i nebezpečí vzniku nových mýtů, jež může zmírnit jedině důkladná znalost historických faktů.

Židovský hřbitov v Těšíně

Velikonoční pondělí roku 1945 připadlo na 2. dubna a nadcházející jaro jakoby předznamenávalo příchod svobody, neboť fronta se už znatelně blížila k Ostravě. Její okupace nacisty trvala předlouhých šest let, šest týdnů a šest dní, od 14. března 1939 do 30. dubna 1945. Dočkala se svobody právě ve dni, v němž strůjce válečného útoku Adolf Hitler, jeden z největších masových vrahů v dějinách lidstva, ukončil svůj život zbabělou sebevraždou.

Do té toužebně očekávané chvíle zbývaly už jen necelé čtyři týdny, když hned po velikonocích ostravské gestapo zahájilo svou poslední hromadnou zatýkáckou akci. Nacistická říše se hroutila v troskách, ale její bezpečnostní aparát doslova až do posledních okamžiků vyhledával nepřátele, aby ještě naposled zneužil své moci ke krvavé mstě. Během několika dnů byly zatčeny a uvězněny přes tři desítky mladých mužů z Ostravy a okolí. Patřili k nim především funkcionáři zakázaných skautských organizací, jejich přátelé a spolupracovníci, s nimiž se podíleli na protinacistickém odboji. Zatčení byli i rodiče některých chlapců, ale ke 20. dubnu, kdy se u nás úředně slavily narozeniny Vůdce A. Hitlera, byli už poslední z nich pro nedostatek důkazů propuštěni, což se poštěstilo jen několika vězněným odbojářům.

Proslýchalo se, že zatčené skauty na gestapu kruté mučí, aby z nich vynutili přiznání. Marné byly pokusy příbuzných o zjištění, co s jejich blízkými gestapo

---

Ostravy. Ostrava 1993, s. 372, 374, 386, 387; BORÁK, M.: *Smrt na prahu svobody*. Moravskoslezský den 3.2.1996, příl. V; Týž: *Co paměť nepřebolí*. Moravskoslezský den 27.4.1996, příl. I a III; *Odboj slezských junáků*. Red. J. Švábenský a J. Fiala. Brno 1996.

zamýšlí. Např. Božetěch Bílek se s pomocí známých obrátil na úředníka gestapa Leopolda Etlingera a požádal ho, zda by mohl umožnit propuštění jeho bratra Vladimíra: "Po několika schůzkách jsem jej navštívil přímo v budově gestapa v Ostravě a tehdy mi Etlinger řekl: Právě teď jsem mluvil se zástupcem šéfa gestapa Lehmannem a ten mi řekl, že ho snad pustí." Nikdy k tomu nedošlo. Podobně otec Jaromíra Krupy zašel na gestapo a dostal se až k zástupci šéfa Carlu Cordesovi: "Tázal jsem se ho, zda by bylo možné propustit mého syna na svobodu. Odpověděl, že syn propuštěn nebude, jelikož se dopustil politického trestného činu, za nějž bude postaven před vojenský soud."⁵

Naděje se však houževnatě upínaly k životu, zvláště když konec války stál už za dveřmi. I za dveřmi cely věznice krajského soudu, kde s vírou v brzkou svobodu jeden ze zatčených, Vladimír Pach, vyryl do zdi otázku: "Kdo sem přijde po mně - Čech nebo už Němec?"⁶ V Ostravě už bylo slyšet dunění děl, ale zločinecká mašinérie gestapa jela dál na plné obrátky až do dne, v němž přijely do města tanky osvoboditelů.

Když se však konečně otevřely brány ostravského vězení, dvacet mladých odbojářů tam chybělo. Nastaly dny a týdny trýznivého čekání, plné horečnatých nadějí i pochybností. Jedna zpráva stíhala druhou, s dychtivou vírou ve šťastný konec. Odvezli je prý někam do vnitrozemí protektorátu, možná do Brna. V rádiu prý hlásili, že někteří z nich leží v nemocnici. Někdo je prý viděl kdesi v Čechách... Po dvou týdnech se v novinách objevila výzva k veřejnosti: "Těsně před osvobozením Ostravy Rudou armádou byla celá řada Ostraváků odvečena gestapem neznámo kam. Aby byl zjištěn přesný počet a totožnost odvečených a mohlo být pátráno po nich, žádáme jejich příbuzné, aby se přihlásili u p. Leop. Čermáka u fy Slezák, Mor. Ostrava, Nádražní 37, tel. 3889."⁷

Několik svědků potvrdilo, že gestapáci zatčené před svým odchodem z města skutečně někam odvezli. Věděl to i Břetislav Kmošťák, zatčený spolu se svým bratrem hned na začátku dubna: "Protože mě jako mladistvému nebyla prokázána žádná spojitost s činností ilegální skupiny Vladimíra Čermáka, byl jsem 17. dubna propuštěn na svobodu. Ve věznici jsem se však seznámil s Karlem Hatlapatkou, který byl vězněn po celou dobu okupace, proč, to mi není známo. On a jistý Štalmach prováděli jako

---

⁵Vyšetřovací spis proti W. Lehmannovi č. V-4054, Krajská správa SNB Ostrava 1968 (opis v držení autora), s. 124-126, 137-140.

⁶MORAVEC, B.: c.d.

⁷Pátrání po nezvěstných Ostravácích. Nové slovo 15.5.1945.

vězni údržbu v úřadovných gestapa a v garážích, Hatlapatka dělal ještě úpravy v zahradách příslušníků gstapa. Jemu jsem po svém propuštění z vazby přinášel do garáží v Čapkově sokolovně v Přívoze jídlo pro svého bratra Josefa. Slíbil mi totiž, že pokud tam bude on a pokud bude bratr v ostravské věznici, tak že má možnost styku s ním a že mi rád tuto službu udělá. Přinesl jsem tak do konce dubna jídlo asi čtyřikrát. Když jsem byl za ním v garážích naposledy, pověděl mi, abych jídlo už nenosil, že včera byl na celách, kde byla vězněna Čermáková skupina, veliký křik, že všichni byli spoutání drátem a odvezeni někam pryč. Kam, to nevěděl."⁸

Podobnou zkušenost měli rodiče Vladimíra Pacha, jak později vyličila Jindřiška Pachová: "Někdy koncem dubna byl můj dnes již zemřelý manžel informován neznámým úředníkem gestapa, že náš syn byl spolu s dalšími osobami odvezen do polského Těšína, abychom ho hledali tam. Poslala jsem tehdy synovi do věznice šaty, prádlo a jídlo prostřednictvím pana Homy, který měl možnost přes své známé zařídit na gestapu předání balíčku. Druhého dne mi pan Homa balíček přinesl zpět se sdělením, že syn byl spolu s dalšími odvezen, ale neřekl kam. Hned v květnu se manžel vydal do polského Těšína, aby pátral po synovi a jeho kamarádech. Tam byl polskými občany informován, že na židovském hřbitově došlo k více vraždám, a že se tam nachází několik hromadných hrobů."⁹ Cesta pana Pacha se odehrála 8. května 1945, vlaky ještě nejezdily, tak musel jít značný kus pěšky. Když přešel na polskou stranu Těšína, zavedli ho na úřadovnu NKVD, protože oblast byla pod kontrolou sovětských orgánů. Zjistil tam, že se připravují exhumace obětí z hromadných hrobů, a že některé z nich byly zavražděny až na samém konci dubna. Vracel se domů s vědomím: pokud hledané chlapce skutečně odvezli do Těšína, jsou zcela určitě mrtví.

O chystaných exhumacích se dověděl i Vítězslav Novák, jehož bratr Zdeněk byl mezi pohřešovanými. Pozdější lékař měl tehdy za sebou jen zdravotnickou školu a praxi v nemocnici, vždyť Češi nesměli za okupace studovat. Jak vzpomíná jeho matka, z pověření ostravského primáře Matouška se však mohl účastnit exhumací. Spolu s ním byl k exhumacím určen i Božetěch Bílek.¹⁰ Příbuzní pohřešovaných se o zahájení exhumací dověděli z rozhlasové výzvy, podané Zd. Novákem, a mnozí z nich se do Těšína rovněž vypravili.

---

⁸Vyš. spis..., cit. mat., s. 150-153.

⁹Tamtéž, s. 127-130.

¹⁰Tamtéž, s. 134-140.

Těšínsko bylo za války připojeno přímo k Německé říši a nacisté tam zavedli velmi přísný okupační režim. Přímo v Těšíně, který byl opět spojen do jediného města, byla úřadovna gestapa a veliká věznice. Už dávno se tu proslýchalo, že gestapáci čas od času odvádějí nepohodlné osoby na židovské hřbitovy za městem, odkud se vracejí už bez nich. Hned po válce se přihlásilo několik svědků vraždění, takže šlo důvodně předpokládat, že mnozí z těch, kdo se ocitli v rukou gestapa a beze stopy zmizeli, mohli skončit právě tady. Na starém a novém židovském hřbitově při Hažlaské ulici, jež strmě zatáčí do kopce severně od nádraží na pravém břehu pohraniční řeky Olzy, tedy v dnešní polské části města.

Po předběžném prohledání místa činu byly ve dnech 13. - 15. června 1945 konečně provedeny exhumační práce, jejichž výsledek shrnuly polské úřady do podrobného protokolu.¹¹ Bylo nalezeno a odkryto celkem třiadvacet hromadných hrobů, v nichž bylo zjištěno jednaosmdesát mrtvých těl se stopami po střelné ráně do týla. Mezi zavražděnými bylo osm žen.

Exhumace vedl zástupce prokurátora oblastního soudu v Těšíně Adam Wojciechowski a za přítomnosti lékařů dr. J. Dalského a H. Bernacika začaly nejprve na novém židovském hřbitově, kde byly v pozdním odpoledni odkryty čtyři hroby. Žádná z obětí nebyla poznána, k vraždám došlo zřejmě už na podzim roku 1944. Druhého dne pokračovaly práce už na starém židovském hřbitově ve svahu pod silnicí, kde se nacházela většina hromadných hrobů. Jak přibývalo vyproštěných těl, ozýval se stále častěji nářek početných přihlížejících občanů, kteří v obětech poznávali své blízké. Mezi zavražděnými byli kromě italských zajatců především příslušníci polského odboje a místní obyvatelé z Těšína a okolních obcí, kteří podporovali partyzány nebo válečné zajatce. Mnozí z nich pocházeli z české strany Těšínska, např. Józef Sztwiertnia z Orlové, Wanda Waleczková a Barbara Pecalová ze Stonavy, učitelka Helena Knabová z Orlové-Lazů.¹²

Za přítomnosti lékaře dr. Nowaka ze Slezské nemocnice v Těšíně začal 15. června poslední den exhumací. Z nemnoha mrtvých, jejichž těla bylo možno identifikovat, byli svými otci poznáni Eugeniusz Laciok z Horní Suché a Tadeusz Pekala z Albrechtic, členové partyzánské skupiny Armie Krajové, zatčení v Karviné v únoru 1945. Po ostravských skautech se však dosud neobjevila žádná stopa.

---

¹¹Slezské zemské muzeum Opava, depozitář Ostrava, přír. č. 154/80, sign. II G 330.

¹²Blíže viz BORÁK, M.: *Na příkaz...*, c. d., s. 185-188.

Rodiče, sourozenci a přátelé nezvěstných přijeli na výzvu rozhlasu na těšínský židovský hřbitov a s rostoucím napětím očekávali otevření každého nového hrobu. S ulehčením si pokaždé oddechli, když nikoho ze svých blízkých nespatri. Sotva se dokážeme vžít do jejich pocitů. Zbývalo otevřít už jen pět posledních hrobů a oni pomalu začínali věřit, že jejich chlapce možná přece jen odvezli jinam a že se třeba odněkud zdaleka ještě vrátí. Náznaky nepřímých svědků i některé zmínky ve výpovědích zadržovaných nacistů však směřovaly právě do Těšína.

Když byl odpoledne pod vedením dr. Bernacika odkryt na starém židovském hřbitově patnáctý hrob, bylo rázem po nadějích. Hned první tělo vyproštěné z hlíny patřilo jednomu z ostravských skautů. Jindřich Rotter později uvedl: "Můj syn Milan měl ruce na zádech svázané tenkým drátem, který se mu zařezával do těla až na kost, a i na jeho těle bylo vidět zřetelné stopy mučení."¹³ Jako další byl svým otcem podle šatů, vlasů a brýlí identifikován Otto Klein. Ve třetím mrtvém poznal Leopold Čermák podle oděvu svého jediného syna Vladimíra: "Přesvědčil jsem se, že byl zastřelen ranou do týla, přičemž měl ruce vzadu svázané elektrickým drátem. Stejným způsobem byli zavražděni i ostatní..."¹⁴

V šestnáctém hrobě ležela čtyři těla, přímo na místě byli rozpoznáni dva z pohřešovaných. Božetěch Bílek poznal svého bratra Vladimíra podle omrzlého prstu na pravé noze, podle ochlupení těla a podle punčoch a šatů. Pavel Krupa určil totožnost svého jediného syna Jaromíra s pomocí polského lékaře podle chrupu a šatů. Také v sedmáctém hrobě byli přímo na místě poznáni dva ze zavražděných - Alfréd Kraut a Vladimír Pach. Jako poslední z ostravské skupiny byl při odkrytí devatenáctého hrobu identifikován Zdeněk Novák, jeho bratr Vítězslav jej bezpečně poznal podle šatů, bot a kapesníku s monogramem ZN.¹⁵

I když se exhumační protokol o dalších bezprostředně identifikovaných osobách nezmiňuje, z vyprávění svědků víme, že bylo poznáno ještě několik zavražděných. Rakve s jejich ostatky byly převáženy na ústřední hřbitov v Těšíně, kde identifikace pokračovala. Bohumil Zyznar byl podle šatů a botů poznán svou sestrou Jarmilou a otcem Vladislavem. Aloise Šugárka poznal v jedné z rakví jeho bratr Vlastimil. Marie Schindlerová přijela do Těšína s manželem a synem Otakarem a našla tam svého druhého syna - Jana. Břetislav Kmošťák hledal svého bratra Josefa: "Totožnost bratra

¹³Vyš. spis..., cit. mat., s. 147-149.

¹⁴Tamtéž, s. 120-123, 131-133.

¹⁵Tamtéž, s. 124-130, 134-140.

jsem zjistil až po otevření všech rakví na křesťanském hřbitově. Sám jsem rakev otevíral a bratrovu rakev jsem si poznačil křížkem." Rodiče Quida Němce se z Těšína vrátili s nepořízenou, vzhledem ke značnému stupni rozkladu nemohla být některá těla poznána. Je však nepochybné, mezi nimi byl i jejich pohřešovaný syn.¹⁶

Z dalších ostravských obětí těšínského hřbitova byli identifikováni ještě Vladislav Garbulinský, Josef Gebauer, Miroslav Kozlovský a Vladimír Pitka, dodatečně též Vincenc Harabiš. Celkem tedy osmnáct jmen, osmnáct ztracených mladých životů. V tisku se však někdy uváděly odlišné údaje o počtu obětí, což se pokusím vysvětlit.

Hned příští den po skončení exhumací, tedy v neděli 17. června, byly oběti vysvěceny a na městském hřbitově v polském Těšíně slavnostně pochovány. Jejich pohřeb se stal mohutným táborem lidu s tisíci účastníky, přes hranici přijela hornická kapela z Karviné a připochoval oddíl československých junáků s rozvinutými vlajkami. K počtu obětí vypálila vojenská jednotka čestnou salvu. I když exhumací protokol zachytil jen 81 mrtvých, hovořily místní zprávy až o 140 obětech. Je pravděpodobné, že ne všechny se podařilo v rozsáhlém prostoru obou hřbitovů pod příkrovem bujné vegetace najít, zvláště pokud byly pohřbeny už v roce 1944 či ještě dříve.¹⁷

Všechny předměty vyzvednuté z hrobů a určené k identifikačním účelům byly předány zástupci městského úřadu N. Leginovi k uložení, aby mohly případně posloužit k dodatečné identifikaci nerozpoznaných mrtvých. V pondělí 18. června pak vojenský studebaker ostravské posádky převezl do Československa 15 rakví s ostatky identifikovaných českých odbojářů, jež byly složeny v městském krematoriu. Odtud se vzal údaj o 15 obětech, článek zveřejněný v tisku 19. června navíc vyzýval k identifikaci dvou dosud nezjištěných odbojářů: "Jeden mrtvý má na prsou ještě znatelné tetování, druhý je pravděpodobně mladší, význačného znamení nemá. Kdo pohřešuje někoho a je možnost, že by to mohl být některý z neznámých, ať se hlásí na velitelství Národní stráže v M. Ostravě, III. poschodí, č. 65, u p. Mužného."¹⁸

Do Ostravy tedy došlo jen 15 rakví s ostatky. Jeden z nezjištěných mrtvých byl dodatečně identifikován, ve druhém nebyl poznán nikdo z pohřešovaných. Podle svědectví B. Kmošťáka, který si v Těšíně rakev s bratrovým tělem označil křížkem, došlo patrně k záměně rakví: "V ostravské kremaci jsem však zjistil, že rakev s mým

¹⁶Tamtéž, s. 141-143, 150-162.

¹⁷BORÁK, M.: *Na příkaz...*, c. d., s. 197.

¹⁸*Kdo je zná?* Nová svoboda 19.6.1945.

bratrem nebyla do Ostravy přivezena. Odejel jsem znovu do polského Těšína a zjistil, že při převozu došlo k omylu, že rakev s mým bratrem zůstala v polském Těšíně, kde byl také pohřben."¹⁹ Kromě J. Kmošťáka v Těšíně omylem zůstal a byl tam pohřben i Alois Šugárek a nerozpoznaný Quido Němec. V článku B. Moravce²⁰ je sice jmenován i Vladislav Garbulinský, avšak domnívám se, že úřední záznam v Kremační knize města Ostravy je hodnověrnějším pramenem. Uvádí se v něm, že v ostravském krematoriu bylo zpopelněno 13 ostravských odbojářů a neidentifikovaný mrtvý odbojář.²¹ Podle svědectví J. Pacha to mohl být Vincenc Harabiš, avšak identifikace byla provedena až dodatečně podle exhumačního protokolu.²² Není tudíž vyloučeno, že i Harabiš byl pohřben již v Těšíně a že v Ostravě byl zpopelněn omylem dovezený neznámý polský odbojář. V patnácté rakvi byl zřejmě Vladimír Bílek, neboť podle vzpomínky jeho bratra Božetěcha Bílka byla rakev s jeho tělem sice odvezena z Těšína, ale místo do krematoria ji na přání rodiny převezli do Metylovic, kde byl pohřben.²³

K oněm osmnácti ostravským odbojářům zavražděným na těšínském hřbitově bychom měli připočít ještě dvě osoby, zastřelené příslušníky ostravského gestapa na sklonku dubna 1945 poblíž obce Bílá v Beskydech. Šlo o dva uprchlé Židy, Arona Friebeho původem z Maďarska a jistého Neugeborna z Prahy, přičemž právě ten měl s Čermákovou odbojovou skupinou velmi úzkou spojitost.²⁴

---

¹⁹Vyš. spis..., cit. mat., s. 150-153.

²⁰MORAVEC, B.: c.d.

²¹Archiv města Ostravy (dále jen AMO). *Kremační kniha Moravská Ostrava 1944-1945*, pol. č. 7293-7307. Dne 19. června 1945 byli zpopelněni V. Čermák, O. Klein a M. Rotter, 20. června J. Gebauer, M. Kozlovský, J. Krupa, V. Garbulinský, Z. Novák, A. Kraut a J. Schindler, 21. června V. Pach, V. Pitka, B. Zyznar a neznámý mrtvý.

²²22) *Odboj slezských...*, c. d. Dle zápisu Okresního soudu v Místku ze 12.7.1948 uvedla Božena Harabišová, že v červnu 1945 řekla J. Pachovi, jaké šaty měl na sobě její manžel v době zatčení (přistřiženou železničářskou blůzu) a on jí potvrdil, že tak oblečeného mrtvého viděl v hrobě, kde ležel i jeho syn. Dle zápisu Okresního soudu v Ostravě-západ ze 14.9.1948 J. Pach uvedl, že dotyčné tělo bylo převezeno s ostatními z Těšína do Ostravy

²³Vyš. spis..., cit. mat., s. 137-140.

²⁴OHLÍDAL, L.: c. d., s. 256-257; *Odboj slezských...*, c. d. Autoři mylně uvádějí, že "Dr. Neugeborn" byl zastřelen v Těšíně s ostatními odbojáři. Jako dalšího tam zastřeleného uvádějí "průvodčího Moravsko-ostravských elektrických drah p. Laníka", avšak bez bližšího vysvětlení. O Friebovi se nezmiňují. Je však velmi pravděpodobné, že při exekucích v Těšíně bylo skutečně popraveno celkem 20 osob. Těmi dvěma neidentifikovanými odbojáři mohli být ruští partyzáni z Bílkovy skupiny Jiskra Nikolaj Cimbuljak a Viktor Kononov, zatčení 22. dubna ve Staré Vsi. Mohlo to souviset se smrtí A. Šugárka, který byl členem stejné skupiny. Viz ČVANDA, F.: c. d., s. 63-66.

Spojení ostravských junáků s odbojem

Proč musely zemřít ty dvě desítky mladých mužů na samém prahu svobody? Co vlastně víme o jejich odbojové činnosti?

Odpověď nebude snadná. Vedení odbojové organizace bylo povražďeno a její konspirační struktura postavená na trojkovém systému nezasvětila nižší články do poznání souvislostí, v řetězu spojení znal každý ze členů skupiny pouze svůj sousední článek. Nedošlo k soudu, takže nám nepomohou soudní spisy, ani vyšetřovací protokoly, pokud se vzhledem k blízkosti fronty vůbec pořizovaly. Máme tedy k dispozici jen vzpomínky odbojářů, kteří unikli zatčení nebo pro nedostatek důkazů byli propuštěni, dílčí svědectví jejich rodin, do odbojové činnosti ovšem jen málo zasvěcených, a výpovědi těch několika zadržených příslušníků gestapa a konfidentů, kteří odbojáře zatýkali. K tomu lze přidat ještě písemnou zprávu o činnosti ostravských junáků, sepsanou Milošem Rozsypalem v roce 1946 a doplněnou Janem Švábenským v roce 1996; tu použil i B. Moravec ke svému článku v Hlase z roku 1946, z nějž vyšli dosavadní badatelé.²⁵

Odboj skautů z někdejší Bezručovy župy (s okresy Opava, Moravská Ostrava, Slezská Ostrava, Orlová-Lazy, Český Těšín, Třinec a Frýdek) sahal podle poválečné zprávy M. Rozsypala až do pomnichovského období polského záboru Těšínska na podzim roku 1938. Týkal se drobných sabotáží a shromažďování zbraní v rámci tzv. Slezské legie, jejíž činnosti se kromě junáků z Rychvaldu a Záblatí účastnili i někteří členové z Ostravy, jmenovitě se uvádí Vladimír Čermák a Vladimír Pach (tomu však bylo tehdy sotva 17 let). Po německé okupaci pomáhali ostravští junáci organizovat přechody hranic z protektorátu do Polska pro osoby ohrožené nacisty nebo odcházející do zahraničního odboje,

přičemž využívali své znalosti terénu v Beskydech. V té době se stal jádrem junáckého odboje 1. oddíl Moravská Ostrava, jehož vedoucím byl V. Čermák. Přes určitá okupační omezení pokračoval výcvik členů až do podzimu 1940, kdy byl Junák úředně rozpuštěn. V přípravách na bojovou činnost se vytvářela střediska v Kozlovicích a ve Vratimově. Někteří junáci navázali spojení s odbojem v místech svého totálního nasazení, např. bratří Blažkové v Lipsku a Otto Klein ve Štýrském Hradci,

---

²⁵Zpráva o činnosti skupiny Vladimíra Čermáka (Odboj slezských junáků) od r. 1939-45. Sepsal 27.2.1946 Miloš Rozsypal, přepsal a doplnil v roce 1996 Jan Švábenský. Kopie v držení autora; MORAVEC, B.: c. d.; *Odboj slezských...*, c. d.

odkud v létě 1944 tajně uprchl do Ostravy. Postupně se vytvářely zpravodajské kontakty na významné závody a doly v Ostravě. Prostřednictvím Klubu českých turistů a později též Kuratoria organizoval M. Rozsypal a další vedoucí z několika set mladých chlapců širokou základnu hnutí, jež se mělo podílet na odboji.

Zmíněné junácké materiály dále konstatují, že "13. listopadu 1943 se utvořila ze všech dosavadních členů (většinou junáků) ilegální organizace *Odboj slezských junáků*". Bohužel nespecifikují, za jakých okolností k tomu mělo dojít. Pod uvedeným názvem organizaci neznali ani její členové, ani příslušníci gestapa, ani noviny v prvním poválečném roce, nebyla nakonec ani registrována orgány Ministerstva národní obrany v Praze jako odbojová organizace. Samozřejmě to nijak nepopírá existenci takové skupiny ani odbojovou činnost jejích členů. Její organizační vazby však byly díky trojkovému systému mnohem volnější, než tomu bylo v jiných odbojových organizacích, s nimiž se její činnost někdy značně prolínala. Je velmi pravděpodobné, že se junáci spolu s dalšími mladými odbojáři v Ostravě napojili na organizaci *Odboj československé mládeže*. Je totiž známo, že při hledání odbojových kontaktů ve strojírně Vítkovických železáren se B. Mužný a V. Garbulinský na podzim roku 1943 vydali za bývalým spoluzaměstnancem Zdeňkem Hozou do Kroměříže, o němž věděli, že má spojení do ilegality. Potvrdil jim, že je členem ilegálního výboru české mládeže, dohodli se na zapojení sítě ilegálních buněk a po Hozově návštěvě Ostravy bylo dokonce vytvořeno ilegální krajské vedení české mládeže na Ostravsku. Přes nedůvěru V. Čermáka, o níž se zpráva o činnosti junáků zmiňuje, se členy vedení údajně stali kromě B. Mužného též později zavraždění junáci M. Rotter, O. Klein a V. Pach, z dalších zavražděných je jmenován ještě J. Kmošťák.²⁶

V čele skupiny, jež se tak tragicky zapsala do dějin ostravského odboje, stál Vladimír Čermák. Po absolvování gymnázia a jednoročního kursu při obchodní akademii pracoval až do roku 1943 jako účetní u firmy Robert Slezák v Ostravě. Pak působil ve Vítkovicích jako tajemník Národního souručenství, v jehož sekretariátě a v Dělnickém domě se konaly schůzky vedení. K tomu patřili především jeho přátelé, předváleční členové Junáka. Vladimír Pach absolvoval obchodní akademii, ale za okupace pracoval jako horník na Dole Ignác v Ostravě a bydlel u rodiny v Přívoze. Otto Klein bydlel začátkem války v Lipníku nad Bečvou, kam později vedly kontakty

---

²⁶Zpráva o činnosti..., c. d.; *Odboj slezských...*, c. d; ČVANDA, F. - PEKÁREK, B.: c. d., s. 175-176.

skupiny na vojenský odboj. Potom byl zaměstnán jako konstruktér u firmy Baťa ve Zlíně, odkud byl nasazen na práce do Říše. Po svém útěku se ukrýval u kamarádů v Ostravě a okolí. Podle nacistických rasových zákonů byl poloviční Žid, jeho otec byl vězněn v Terezíně a bratr Leo byl v internačním táboře v Benešově. Quido Němec absolvoval reálku a pak také hudební školu, aby se vyhnul nasazení na práci v Německu; bydlel s rodiči v Přívoze. Milan Rotter absolvoval vítkovickou průmyslovku a nastoupil do zaměstnání u ČSD v Přívoze, bydlel s rodiči v Zábřehu. K této pětičlupci junáků bývá přiřazován ještě Zdeněk Novák, rovněž absolvent vítkovické průmyslovky, který tak jako M. Rotter maturoval v lednu 1945 a poté byl tak jako on nasazen na práci do dílen ČSD v Přívoze; bydlel ve Vítkovicích. Zdá se, že už nikdo další z později zavražděných odbojářů k předválečným skautům nepatřil.

Mnozí z nich se ale na činnosti skupiny bezprostředně podíleli. Jaroslav Krupa ukončil v roce 1942 obchodní školu a začal pracovat jako úředník u České banky Union, později jako úředník u pracovního úřadu v Ostravě, byl aktivním členem Sokola. Měl pro skupinu opatřovat doklady a chránit ji před totálním nasazením. Vladimír Bílek maturoval na gymnáziu v Místku a za války pracoval jako úředník ve Válcovnách kovů v Přívoze, kde přechodně i bydlel. Byl aktivním sokolem a protože pocházel z Metylovic, měl i spojení na partyzány v Beskydech. Alfred Kraut vystudoval obchodní školu a pracoval na obchodním oddělení Vítkovických železáren, později byl z trestu poslán jako dělník na výstavbu Jižního závodu do Kunčic. Bydlel s manželkou a dvěma dětmi ve Vítkovicích na stejné ulici jako V. Čermák, takže se dobře znali. Měl patrně kontakty na komunistický odboj, podobně jako Josef Kmošťák. Ten byl pro odbojovou činnost vězněn už od roku 1940 a po svém propuštění v roce 1943 pracoval jako dělník na elektrárně ve Vítkovicích. Bohumil Zyznar se vyučil klempířem na Dole Michálka, pak absolvoval nižší průmyslovku a stal se mistrem v Tatře Kopřivnice. Za války byl totálně nasazen jako dělník ve Vítkovických železárnách. Jan Schindler začátkem roku 1945 ukončil vítkovickou průmyslovku a byl nasazen jako dělník na vykládku brambor na nádraží v Přívoze, bydlel na internátě ve Vítkovicích. Alois Šugárek se vyučil elektromechanikem a pracoval ve Vítkovických železárnách. Přátelil se s J. Kmošťákem a bydlel se ženou a synem ve Fryčovicích, až po jeho smrti se narodila dcera Ludmila. Byl členem partyzánské skupiny Jiskra, jež měla spojení se sovětským zpravodajským oddílem Běljavského (Niščimenka). Miroslav Kozlovský byl policejním čekatelem a údajně zajišťoval kontakty skupiny se Zlínem a s policejní

školou. Vladislav Garbulinský pracoval jako zámečník ve Vítkovických železárnách a pomohl navázat kontakt skupiny do Kroměříže. Již méně toho víme o zbývajících třech obětech a o jejich spojitosti s Čermákovou skupinou. Josef Gebauer byl stolař, pocházel z Michálkovic a bydlel ve Slezské Ostravě. Vladimír Pitka byl povoláním pletař, pocházel z Uherskobrodsko a bydlel v Přívoze. Poslední z obětí, Vincenc Harabiš, možná ke skupině ani nepatřil. Byl zatčen už o tři týdny dříve než ostatní členové skupiny, podle svědectví manželky za přechovávání partyzána. Pracoval po celou válku jako stolař ve slévárně Vítkovických železáren a bydlel v Proskovicích. Pocházel z Mniší, takže kontakty na partyzány mohl mít.²⁷

Významné postavení v Čermákově skupině však měli mnozí další předváleční junáci, kteří později šťastnou náhodou unikli zatčení, nebo jimž se podařilo věznění přežít. Patřili k nim třeba Bedřich Polák, Miloš Rozsypal, Ivan Komárek, Jaroslav Fiala, Mojmír Fait, Mirek Volný, Benedikt Závada, Boleslav Moravec, Bohumil Mužný, K. Skopal, Z. Žák a další, včetně skautek (Jarmila Štěpánková, Dana Dobrovolská).²⁸

Od léta 1944 skupina rozšířila a zintenzivnila svou činnost. Získávala zpravodajské informace o válečné výrobě v ostravských podnicích, o pohybu, rozmístění a síle německých jednotek, zakreslovala do map německá obranná postavení na Ostravsku a předávala tyto informace východním i západním Spojencům. Udržovala spojení se západním výsadkem Clay-Eva a prostřednictvím svých kontaktů se členy Bílkovy partyzánské skupiny Jiskra byla napojena též na sovětský zpravodajský výsadek kapitána Běljavského (A. J. Niščimenka) v Beskydech. Pravděpodobné jsou i její vazby na ostravskou odbojovou skupinu Plukovník Jindra a další odbojové struktury, včetně komunistických. Řada svědků uváděla shromažďování potravin, šatstva, léků a obvazového materiálu, průkazů a dalších potřeb pro partyzány, jimž byly dodávány do beskydských hor. Prokázáno je rovněž ukrývání hledaných osob, včetně uprchlíka z transportu z Osvětimi Neugeborna. Existovaly i konkrétní plány, jak ve spolupráci se žáky ostravské policejní školy ve vhodnou dobu obsadit strategické body ve městě, např. elektrárnu, rozhlas a hlavní poštu, k čemuž pro rozsáhlé zatýkání těsně před koncem okupace již nedošlo. Podobný plán se týkal přesunu většího množství odbojářů do hor, kde měli po vyzbrojení posílit řady partyzánů v závěrečných bojích války; přesun měl být

²⁷Tamtéž; Vyš. spis..., c. d., s. 120-162; *Odboj slezských...*, c. d.; AMO, *Kremační kniha...*, cit. mat.; BORÁK, M.: *Co paměť...*, c. d. (A. Kraut); ČVANDA, F.: c. d., s. 66 (A. Šugárek).

²⁸*Zpráva o činnosti...*, c. d.

kamuflován protiletectkou obranou. S její posádkou bylo prý dohodnuto, že v případě nařízené evakuace převezve veškerý materiál do Beskyd.²⁹

Naléhavá potřeba získat větší množství zbraní vedla k lehkovážným a neprověřeným kontaktům, jež zřejmě způsobily dekonspiraci celé organizace. Poslední schůzka vedení se konala 31. března na Chladné vodě na svahu Lukšince pod Lysou horou v Beskydech, kde byl za účasti V. Čermáka, V. Pacha, M. Rozsypala a M. Kubláka z Frýdku stanoven termín pro odchod členů do hor k partyzánům na 5. dubna 1945. Když se po velikonočním pondělí skauti vrátili domů, aby se připravili k odchodu, udeřilo jako blesk z čistého nebe nečekané a vlastně náhodné zatčení jednoho ze členů skupiny. To rozpoutalo děsivou lavinu, jež se zastavila až u hromadných hrobů v Těšíně.³⁰

V osidlech konfidentů gestapa

Uchránit se zjištěné pozornosti konfidentů gestapa bylo pro odbojáře stále obtížnější, neboť zjevně nedaleký konec války pobízel ke spěchu, jenž zase oslaboval ostražitost. Té nemohlo být nikdy nazbyt. Bylo však krajně nesnadné rozpoznat úmysly nových spolupracovníků, které ke skupině nutně přivádělo rozšíření a zesílení její odbojové činnosti. Na jejich důkladné prověření už nezbýval čas a konfidenti uměli výtečně lhát, maskovat se a vlichocovat do přízně důvěřivých mladých lidí. Našli se i takoví, které touha po moci, osobních výhodách, penězích či dobrodružství (neboť z důvodů ideových se konfidenty nestávali) vedla k aktivní práci pro gestapo i v době, kdy už museli vědět, že jejich hra je u konce.

K těm nejhorlivějším konfidentům ostravské služebny gestapa patřil Josef Kohutek, právě on vydatně přispěl k rozbití Čermákovy skupiny. Narodil se v Ostravě, takže se dobře vyznal v jejím národnostně i sociálně složitém prostředí. Jeho rodiče byli Poláci, ale své děti už hlásili k české národnosti. Živil se jako horník a po odchodu do invalidního důchodu si přivydělával jako obchodní zástupce, zemědělský dělník, uvaděč v kině Palace a kolportér firmy Melantrich. V prvních letech okupace se stal členem ilegální KSČ, platil stranické příspěvky a šířil letáky. Když však byla organizace v roce 1942 vyražena, hned po svém zatčení přijal nabídku ke spolupráci s gestapem. Získal krycí jméno "Max", značku M.O.-97, nástupní plat 300 korun měsíčně, zvýšený

²⁹Tamtéž; JIŘÍK, K.: c. d.; MORAVEC, B.: c. d.

³⁰Tamtéž.

nakonec až na 1000 korun, s příplatky za dopadení významných odbojářů, které si vskutku zasloužil (např. za dopadení vedoucího komunistického odboje na Ostravsku Ládi Ševčíka, kterého při schůzce střelil do zad, obdržel 5000 korun, za odhalení sabotážní Břenkovy skupiny 10 000 korun). Od gestapa dostal pro rodinu byt v Ostravě a jeho prostřednictvím také od 1. října 1944 získal do nájmu hostinec U železného muže v Ostravě-Vítkovicích na Mírové ulici č. 19, kam se hned nastěhoval. Tady se odehrálo úvodní dějství tragédie ostravských skautů, o němž Kohutek později vypověděl: "Toto byl poslední případ, který jsem gestapu jako konfident přinesl."³¹

V té době měl už za sebou desítky podobných "případů", jež způsobily nezměrné utrpení i smrt mnoha zrazeným českým vlastencům. S některými případy mu zdatně pomáhal František Šenkýř, původně kočí a dělník z hrušovské jámy Ida. Vzal si ho k sobě jako správce hostince a výčepního. Poznali se už v létě 1944, kdy Šenkýř utekl z práce na dole a načerno vypomáhal při stavbě chatových domků na Hukvaldech Janu Klapákovvi a Františku Niesnerovi. Kohutek tam přijel "na rekreaci" s doklady na jméno František Březina, úředník Vítkovicích železáren, a s kolegyní Antonií Ježovou, která se vydávala za jeho manželku. Měli za úkol přilákat s pomocí dalších konfidentů odbojáře Bedřicha Tomáše z Heřmanic, od něhož chtěli vyzvědět spojení na parašutistu Rudolfa Procházku do Brna. Akce se Kohutkovi sice nezdařila, ale získal v Šenkýřovi nového konfidenta. Obstaral mu doklady a hned po návratu do Ostravy mu uložil, aby pátral po osobách, které se chtějí dostat k partyzánům. Šenkýř prý takové znal z doby, kdy po útěku z práce přespával ve stozích za městem. Další hledal společně s již zkušeným konfidentem Františkem Wilkowským, kterého také kdysi pro gestapo získal Kohutek, v ostravských lidových jídelnách Ahoj a Anka. Na fingovaný "nábor k partyzánům" jim naletělo několik desítek nebezpečných mladíků, z nichž jedenáct odvezli nákladním autem od evangelického kostela v Ostravě místo do hor rovnou na nádvoří věznice krajského soudu, kde už čekaly stráže se samopaly v rukou. Navíc se jim podařilo rozbít odbojovou organizaci ostravské mládeže Masarykova garda a přes ni se pak gestapo dostalo až k bývalé Lvici, partyzánskému oddílu Jan Žižka moravskoslezský.

V souvislosti s rozbitím Masarykovy gardy bylo zatčeno asi 120 mladých lidí. Jejich odbojová činnost byla až na menší sabotážní akce teprve ve fázi hledání

---

³¹Zemský archiv Opava (dále jen ZAO), fond Mimořádný lidový soud Ostrava 1945-1948, sign. Ls 1164/46. Zde jsou výslechové protokoly Josefa Kohutka, Františka Šenkýře, Alžběty Brožíkové a Evžena Martíníka, z nichž v této části studie vycházíme.

odbojových kontaktů. Skupina vedená Ladislavem Kenkušem se v mnohém podobala té Čermákově - složením členů z řad mladých dělníků a studentů, úzkou návazností na Vítkovice a pracoviště železáren, řízením akcí ze sekretariátu Národního souručenství v Ostravě apod. Na rozdíl od poměrně dobře trojkovým systémem zakonspirované skupiny Čermákovy byla Masarykova garda v mnohém naivnější, její členové si např. při schůzkách navlékali na obličej papírové masky, aby se vzájemně nepoznali. Gestapo dokonce získalo dva písemně vedené seznamy členů skupiny. Je pravděpodobné, že se tam objevila i jména některých skautů nebo spolupracovníků Čermákovy skupiny, ví se např. o kontaktech Jar. Kenkuše na Vl. Blažka z Vratimova.³²

Odhalení Masarykovy gardy názorně ukazuje, jak snadno mohli konfidenti na sklonku války zneužít důvěřivosti a idealismu, jež jsou mládeži vlastní. V tomto světle je pochopitelnější i tragický příběh, který se začal odehrávat v souvislosti s Čermákovou skupinou. Vedle konfidentů Kohutka a Šenkýře v něm svou hlavní a vlastně jedinou konfidentskou roli sehrála Alžběta Brožíková z Jablunkova. Pocházela z místní české rodiny, otec byl stolařem a krátce před válkou spáchal sebevraždu. Alžběta pracovala jako dělnice, dva roky byla na práci v Německu, pak byla průvodčí místní dráhy v Ostravě. Tehdy poznala hostinec U železného muže, kde občas přenocovala. Na podzim roku 1944 byla zatčena a krátce vězněna, údajně pro podporu partyzánů, k nimž patřil jeden z jejích bratrů. Po propuštění z vězení byla pracovním úřadem určena do Vítkovických železáren a opět začala chodit do Kohutkova hostince. Našla si tam i milence, ženatého stolaře Evžena Martiníka. Když přijala Kohutkovu nabídku práce pro gestapo, zaměstnal ji v hostinci jako pokojskou. Dostala krycí jméno Eva Prenclíková, ale ústředně gestapa do Brna už ani nebyla nahlášena. Tak jako Šenkýř měla za úkol zjišťovat především kontakty vedoucí k partyzánům.

Její milenec Martiník, jemuž se údajně se svou úlohou svěřila, přivedl jednou do hostince tři mladíky a dívku, které Kohutkovi představil slovy: "Pepo, tu ti vedu ty partyzány!" Schůzka bývá situována zhruba do půlky února, ani vyšetřovatelé nestanovili její přesné datum. Domnívám se však, že ji lze poměrně přesně určit. V soudním spisu je přiložena závodní průkazka Vítkovických železáren, vystavená Brožíkové zřejmě v den nástupu, 7. února 1945. Podle své výpovědi šla hned po jedné z prvních směn popíjet s přáteli k Železnému muži, několik dnů trvalo, než dala

³²ČVANDA, F. - PEKÁREK, B.: c. d., s. 156-157; ČVANDA, F.: *Noční akce...*, c. d., s. 101-104; Týž: *V nerovném boji*. Ostrava 1990, s. 48-50, 71-73; *Zpráva o činnosti...*, c. d.

Kohutkovi souhlas k práci pro gestapo a než se vyřídily formality na gestapu i na pracovním úřadě. Asi 4 dny poté, co už nastoupila u Kohutka jako pokojská, přivedl Martiník zmíněné hosty. Většina zúčastněných se nezávisle na sobě shodla, že se tak stalo v pondělí, protože hostinec měl zavírací den. Nejpříjemnějším datem se tedy jeví 19. únor 1945. Martiník poručil láhev kořalky a povídali si až do noci o partyzánech. Brožíková se vydávala za dceru ruského komisaře původem z Haliče, v kabelce měla kovovou hvězdu. Slíbila kontakty na partyzány a pozvala společnost na druhý den k sobě. Když ráno přišli, Kohutek je z hostince vyprovodil se slovy, aby se scházeli raději někde jinde. Pravidelně k němu totiž chodívali příslušníci gestapa, což mohlo vzbudit nedůvěru odbojářů. S mladíky odešel ven i Šenkýř a ti ho seznámili s "Romanem", který prý má lepší kontakty na odboj. Aby to dokázal, zavedl Šenkýře k domu, kde bydlel, a půjčil mu zakázanou knihu "Ruská revoluce" (pravděpodobně šlo o v Olomouci nedávno ilegálně vydané Dějiny VKS/b/, šířené tehdy též v ostravské komunistické organizaci). Šenkýř "Romanovi" slíbil, že na příští schůzku přivede "partyzátku" Brožíkovou.

Všichni tři se sešli 21. února v 10 hod. u firmy Baťa ve Vítkovicích a společně pak zamířili do kavárny Industrial. Brožíková vyprávěla své smyšlenky o partyzánech a chtěla kontakty na odboj. "Roman" slíbil, že ji seznámí se svým šéfem. Příští den na setkání u kina Rekord se opět domluvili na večer v kavárně Industrial. "Roman" tam Brožíkové představil "Zdenu" a "Milana", Šenkýř schůzku nenápadně "kopíroval" v kavárně a Kohutek zvenku. Řekli jí, že ani oni ještě nejsou šéfové, a že by na schůzku měl přijít i její šéf, nejlépe někam do Ostravy. Dohodli si opět schůzku na večer příštího dne na stejné místo. Mezitím přišel za Kohutkem komisař Wagner z gestapa a doporučil aby schůzku šéfů svolali na neděli do Paskova, což Brožíková sdělila "Zdenovi".

V neděli 25. února přijeli ranním vlakem do Paskova Šenkýř, Brožíková a Kohutek, který vystupoval jako šéf skupiny. Před desátou hodinou vyšli od nádraží k vesnici a potkali "Milana" v doprovodu neznámého muže v brýlích. Dohodli se, že zajdou zpátky k nádraží k hotelu Balkán, aby si popovídali v teple. Cestou se k nim přidal i "Zdena". Z lavičky na nádraží je sledoval komisař Wagner s nějakou ženou, další člen gestapa Willi Kampf se skrýval někde poblíž. Kohutek s neznámým mužem si sedli zvlášť a představili se jako zástupci vedoucích svých skupin. Kohutek se dověděl, že se jedná o skautskou organizaci, která nutně potřebuje zbraně. Jako zástupce fiktivní

komunistické skupiny slíbil, že zbraně obstará, ale žádal o spojení na vedoucího skupiny. Neznámý slíbil, že ho přivede příští večer na zastávku místní dopravy před mostem na Těšínské ulici v Ostravě. Ostatní účastníci schůzky si zatím krátili čas hrou v karty, hráli žolíka. Brožíková později vypověděla: "Při rozmluvě během hry v karty jsme se dohadovali o našem stáří. Této mluvy jsem využila k tomu, abych zjistila jména obou mužů, a to tím způsobem, že jsem jim nechtěla věřit jejich věk. Oba vyjmuli legitimace a ukazovali mi je. Jejich jména jsem si zapamatovala, jmenovali se Novák a Rotter. Obě legitimace byly od Technische Nothilfe."

Když se večer konfidenti sešli s Kampfem a Wagnerem v Kohutkově hostinci, navrhla Brožíková, že by mohla požadovaný kontakt s "partyzány" přichystat v bytě své matky v Jablunkově. Na schůzku smlouvenou do Ostravy neznámý muž z Paskova skutečně přišel, jednali v parku před hlavní poštou. Oznamil, že jeho šéf není přítomen, aby se sešli zítra opět ve stejnou dobu na stejném místě. Příslušníci gestapa jeli ráno dvěma vozy připravit do Jablunkova vše potřebné pro "partyzánskou schůzku". Šéfa ruských partyzánů měl předvádět úředník gestapa Bojda, který znal ukrajinsky. Na dohodnutou schůzku však příštího dne už nikdo nepřišel a veškeré kontakty s odbojovou organizací byly přerušeny. "Zdena" sice Kohutkovi sdělil svou adresu, na níž mu ve schránce může nechat dopis, ale na vzkazy nikdo neodpovídal. Gestapo znalo i adresu "Milana", ale po tajemném "nositeli brýlí", jímž byl Otto Klein, zatím neúspěšně pátralo. Protože nemělo kontakt na vedení organizace, nechtělo zatím zasahovat, jinak by v síti mohly zůstat jen malé ryby.

Odbojáři z Čermákovy skupiny si patrně konečně uvědomili přílišné riziko svého počínání. Možná také zjistili, že jejich schůzky jsou sledovány. Na té poslední si i Brožíková všimla, že v parku chodí Kampf i Wagner, a Kohutek šel hned po schůzce rovnou za nimi. Podobně i z té příští schůzky, na kterou už nikdo nepřišel, odcházela Kohutek rovnou do budovy gestapa. Viděl to někdo z odbojářů? K nedůvěře mohla vlastně stačit už samotná pověst Kohutkova hostince, pokud by se s ní někdo blíže seznámil. Brožíková totiž provokovala hosty řečmi o partyzánech skoro každý den. U soudu o tom později vypovídali tři mladíci, kteří si včas uvědomili nebezpečí a rychle se stáhli. Mezitím uběhl celý březen a nic se nestalo. Vypadalo to, že vzhledem k blížící se frontě mají nacisté už zcela jiné starosti.

"Podle všeho nebylo by již došlo k zpracování této záležitosti," vypověděl po válce komisař gestapa Heinrich Wagner, který případ skautského odboje vyšetřoval.³³ Není důvod mu nevěřit. Náhoda a jakási setrvačnost konfidentské chtivosti však způsobily, že se aparát gestapa přece jen ještě rozjel na plné obrátky.

Dvě vlny zatýkání

Kohutek se po válce vylouval, že asi za měsíc po poslední schůzce v parku u pošty mu komisař Wagner prozradil, že v noci zatknou ty dva muže, co měli na schůzku přijít a jejichž adresy znají. Odpoledne se u něj v hostinci staval konfident Wilkowski, aby prý s ním hned šel na gestapo. Byl první den po velikonocích, úterý 3. dubna 1945. Venku na ulici uviděl Kohutek Milana Rottra v doprovodu nějaké dívky. Ukázal ho Wilkowski a řekl mu, o koho jde. Hned se rozhodli, že Rottra zadrží. Nebránil se a nechal se odvést do "malého parku" ve Vítkovicích. Zatímco ho Kohutek hlídal, přivolal Wilkowský z policejní strážnice gestapo. V dalším líčení si Kohutek poněkud protiřečí, protože teď zřejmě mluví čistou pravdu: "Za to, že jsme neznámého zadrželi, jsme však dostali vynadáno. Členové gestapa nám vytýkali, proč jsme zatýkání prováděli, že jistě nyní se celá skupina rozutíká." Také komisař Wagner potvrdil, že Kohutek s Wilkowským "provedli zatčení na vlastní pěst".

Gestapu teď nezbývalo, než se pustit co nejrychleji do práce. Měli k dispozici jen pár hodin, než se zpráva o zatýkání rozkřikne a odbojáři se rozutíkájí do úkrytů. Bylo z čeho vyjít, podkladové zprávy konfidentů čekaly už měsíc na své využití. Komisař Wagner, pověřený vedením výslechů, uměl jako jeden z mála vyšších úředníků gestapa dobře česky a měl v odhalování odbojových sítí mimořádné úspěchy. Ani nezakrýval, že použili zostřených výslechových metod, tedy mučení. Brzy si jeli pro Otto Kleina a ještě nad ránem zatkli Vladimíra Čermáka. Jeho otec později uvedl: "K zatčení došlo 4. dubna 1945 ve Vítkovicích v našem bytě. Byl jsem probuzen velkým hlukem, protože příslušníci gestapa vypáčili venkovní dveře a vnikli do domu. Když jsem otevřel dveře do předsíně, byla už plná gestapáků, jejichž jména jsem neznal. Zatkli mého syna Vladimíra, surově ho zbili a spoutali. Bili také mne a mou manželku Josefu Čermákovou. Za krátkou dobu poté, co syna odvezli, zatkli také manželku a mne."³⁴ Podle H. Wagnera byli zatčeni "z obavy z případného zateknutí" celé kauzy, k němuž

³³ZAO, c. f., sign. Ls 1069/46 (Heinrich Wagner).

³⁴Vyš. spis..., cit. mat., s. 120-123.

by na svobodě mohli mít příležitost. Ke členům gestapa, jejichž jména pan Čermák neznal, patřili kromě Wagnera též Kampf a Winkler, a nemohli chybět ani strůjci případu, konfidenti Wilkowský a Kohutek. Ten si později zase trochu postěžoval: "U Čermáka nám nechtěli otevřít dvěře, takže je Wilkowský vyrazil i s veřejemi. Čermák i Klein byli zastiženi doma, ale asi tři další již uprchli. Bylo mi proto opět vytýkáno, že jsme to s Wilkowským zavinili. /.../ Za vypátrání Čermákovy skupiny jsem nedostal žádnou odměnu."

Ještě téže noci byli zatčeni Vladimír Pach, Quido Němec a zřejmě ještě někteří další členové skupiny. V první vlně byli zatčeni 7. dubna Josef Kmošťák a 11. dubna Alois Šugárek, o ostatních to nevíme přesně. Z podobných důvodů jako rodiče Vladimíra Čermáka byly uvězněny rovněž paní Pachová a Kleinová, stejně jako bratr Josefa Kmošťáka Břetislav. Je zajímavé, že Zdeněk Novák, jehož adresu na gestapu již dávno znali, byl zatčen až ve druhé vlně zatýkání 20. dubna, jak vzpomíná jeho matka: "Uvedeného dne v ranních hodinách přijelo sedm příslušníků ostravského gestapa, mezi nimi Wagner, kteří hledali mého syna Zdeňka. Protože byl v zaměstnání (v železničních dílnách v Přívoze), zatkli mého druhého syna Vítězslava Nováka. Když odjeli, spěchala jsem za Zdeňkem na jeho pracoviště, abych ho varovala, avšak bohužel přišla jsem už pozdě. Řekli mi, že v ranních hodinách byl zatčen spolu s Janem Schindlerem. Na zákrok primáře Fabiana z nemocnice v Ostravě byl můj syn Vítězslav ještě téhož dne propuštěn, avšak Zdeněk se již nevrátil." Téhož dne byli zatčeni ještě Jaromír Krupa a Bohumil Zyznar. Jako úplně poslední byl podle svého bratra Božetěcha Bílka zatčen Vladimír Bílek, až 25. dubna. Přispěly k tomu údajně zvláštní okolnosti: "Bratr v době před zatčením kreslil na pracovišti plánek se zakresleným postupem Rudé armády, která se nacházela už v prostoru Odry. Viděl ho při tom jeden neznámý esesman, který to oznámil vedoucímu záводу a ten zavolal gestapo. Když gestapáci přijeli, bratr už v závodě nebyl, proto za ním odjeli do bytu."³⁵

Na zatčení svého manžela Alfreda Krauta si dodnes pamatuje paní Alžběta Krautová, i když na přesný den si nevzpomíná: "Bylo to už těsně před koncem války, v dubnu 1945. Jel jako jindy na kole z práce z Kunčic, a blízko našeho domu na něho skočili dva gestapáci. Už chvíli za ním jel jejich "anton". Chytili ho, spoutali mu ruce, kolo hodili do auta. Já jsem měla nachystané talíře na oběd, a vtom přišla sousedka, co

---

³⁵Tamtéž, s. 124-130, 134-146, 150-162.

bydlela před námi a praví: Nečekejte pana Krauta, zrovna ho vzali. Na druhý den jsem šla na gestapo a říkala, že vzali manžela i s kolem. A že to kolo bylo půjčené, ať mi ho dají, abych ho mohla vrátit. Řekla jsem to proto, abych zjistila, jestli tam manžel vůbec je. Zavedli mě ke Kampfovi a on mi řekl: Až ho pustíme, přijde domů i s kolem. No ale nevrátil se ani manžel, ani bicykl."³⁶

Jen co se Čermáková přítelkyně Jarmila Štěpánková dověděla o zatýkání, vzpomněla si, co jí Vladimír řekl o den dříve, když se společně vraceli do Ostravy z oslavy velikonoc u Lumíra Jedličky v Kozlovicích: "Cestou se mi Vladimír svěřil, že má dojem, jakoby se kolem jejich skupiny točilo nějak moc lidí." Nešla toho dne do práce a obíhala všechny známé, aby je varovala. Podobně přítelkyně Milana Rottra, která byla svědkem jeho zatčení, přiběhla vzápětí k jeho rodičům a prohlédla jeho knihy a písemnosti, aby předešla prohlídku gestapa. Mnozí z dosud nezatčených skautů začali zvažovat, zda nemají na čas zmizet. Jiní bohužel předpokládali, že Rottrovo zatčení nesouvisí s odbojem, ale jen s postihem za meškání směn. Bratr Aloise Šugárka Vlastimil uvedl: "Den před svým zatčením mi bratr řekl, že byl zatčen Kmošťák, a že si odnese z pracoviště nějaké věci, které bude muset někde uschovat. Žádal jsem ho, aby už do práce nechodil a raději se někam ukryl, ale on mé rady neuposlechl..." Stejně se rozhodl Zdeněk Koláček, jeden z Rottrovy odbojové buňky: "Uvědomoval jsem si, že bych mohl být zatčen také, ale zůstal jsem dále v Ostravě, protože jsem se prakticky žádné ilegální činnosti nedopustil. Ráno 20. dubna jsem však byl zatčen gestapem také a vězněn až do osvobození ve vazbě ostravského gestapa."³⁷

Bedřich Polák pracoval za války na ostravském magistrátě a jako obilní kontrolor ministerstva zemědělství měl legální možnost pohybu po celém kraji, takže v Čermákově skupině působil jako spojka, doručoval zprávy do mrtvých schránek a prověřoval nové spolupracovníky. Domnívá se, že k jeho zatčení přispěla svatební fotografie ze 31. prosince 1944, na níž je jako ženich zobrazen spolu s Vl. Čermákem, Vl. Pachem, I. Komárkem a J. Štěpánkovou, tedy se členy vedení skupiny. Německý fotograf Hruby byl údajně konfidentem gestapa a právě k němu přišel tu fotografii vyzvednout Otto Klein, který tam poblíž bydlel, ale jako uprchlík z Říše byl už určitě sledován. Takže po jeho návštěvě si fotograf zřejmě uvědomil, že má na jednom snímku samé podezřelé osoby a určitě si to nenechal pro sebe. Všichni totiž byli

---

³⁶BORÁK, M.: *Co paměť...*, c. d.

³⁷Vyš. spis..., cit. mat., s. 154-156, 173-182.

nakonec zatčení, Čermák a Pach zastřeleni, Polák a Komárek věznění až do osvobození.³⁸ Spolu s nimi se ocitli ve vězení např. Miroslav Štěpán, Miroslav Moravec, Alois Klein (bratranec Otto Kleina) aj.

Mnozí skauti ale nebezpečí uvěřili a ukryli se. Možná si tak i zachránili život. Miloš Rozsypal včas utekl do hor, kde se na různých místech schovával. Profesor Jaroslav Fiala, který před válkou vedl starší junáky a i během ní pořádal na dívčím gymnáziu ve Slezské Ostravě, kde tehdy učil, pravidelné junácké schůzky, zaznamenal ve své vzpomínce: "Den před svým zatčením ke mně přišel večer do bytu v Ostravě Vladimír Čermák a sdělil mi, že je patrně sledován nějakou ženou a že má obavy ze zatčení. Radil jsem mu, aby u mne přenocoval a příštího dne aby se pokusil dostat do hor k partyzánům. Tehdy mi řekl, že musí doma spálit některé důležité věci a zároveň že musí upozornit další své kamarády na hrozbu případného zatčení. Odešel domů a od té doby jsem ho už neviděl, protože příštího dne ke mně přiběhla Jarka Štěpánková, která mně sdělila, že Vl. Čermáka a další jeho kamarády zatkl gestapo. Vzhledem k tomu, že jsem byl rovněž aktivním vůdcem Junáka, ukryval jsem se pak z obavy před zatčením v Ostravici pod Lysou horou až do osvobození." Mojmír Fait, který za války pracoval v ostravské nemocnici jako ošetřovatel a dodával skupině zdravotnický materiál, neskrýval po zatčení kamarádů své obavy: "Dostal jsem strach, že bych mohl být také zatčen a svěřil jsem se s obavami svému otci. Ten mě ukryl u svých známých v Ostravě-Zábřehu a když mě pak doma skutečně hledali příslušníci gestapa, odvezl mě ke svým známým do Kunčic pod Ondřejníkem, kde jsem se pak skrýval až do konce války. Otec, s nímž jsem byl ve stálém styku, mě pak informoval o zatčení dalších členů skupiny. Asi v polovině dubna mě v Kunčicích vyhledala Čermáková snoubenka Jarka Štěpánková, která mi to potvrdila..."³⁹ Z dalších členů Čermákovy skupiny unikli zatčení též Milan Kuman, Benedikt Závada, Lumír Jedlička, Vladimír Feruga, B. Mužný, Harok, Szpuck aj.⁴⁰

Zbývá ještě vysvětlit zatčení již zmíněného Žida Neugeborna, jež souviselo s Čermákovou skupinou. Pocházel z Prahy a byl vězněn v koncentračním táboře v Osvětimi. Když v lednu 1945 projížděly Ostravou nákladní vlaky se zuboženými vězni, které narychlo odváželi před frontou do hloubi Říše, podařilo se mu z transportu uprchnout. Plánoval to asi už v Osvětimi, kde mu spoluvězeň dal adresu své známé,

³⁸V AŠÍČEK, Z: *Muž...*, c. d.; *Odboj slezských...* c. d.

³⁹Vyš. spis..., cit. mat., s. 163-172.

⁴⁰Zpráva o činnosti..., c. d.

kteřá přý kdysi vypomáhala v domácnosti jedné známé ostravské židovské rodiny. Bydlela v Hulvákách a skutečně mu pomohla - seznámila ho s Otto Kleinem. Ten pro něj zařídil úkryt ve studentském domově ve Vítkovicích na dnešní Lidické ulici, pak ho přý Quido Němec nebo Pach uschovali u nějaké ženy v Přívoze. Komisař Wagner k tomu dodal: "Pátráním jsme zjistili, že Neugeborn zajel do Prahy, kde vyřizoval různé záležitosti soukromého rázu. Při jeho příchodu do Ostravy byl byt uvedené ženy z Přívozu již obsazen konfidentem Wilkowským a Kampfem. Neugeborn byl zatčen, jakmile se objevil."⁴¹

Původci a pachatelé zločinu

Jen co se za zatčenými zavřela vrata věznic, začali zbylí skauti i rodiny a přátelé vězňených přemítat, kdo tuto spoušť zavinił. Byla to nešťastná náhoda, bezděčná nediskrétnost některého z odbojářů nebo snad záměrná zrada konfidenta, který se vetřel mezi odbojáře? Když bylo drama dovršeno tragickým koncem, staly se podobné otázky ještě naléhavějšími. Odpověď na ně se hledá dodnes.

Klíčová úloha konfidenta Kohutka je plně prokázaná, bez jeho samolibé horlivosti by gestapo možná nechalo celou věc vyznít do ztracena. Platí to i o činech konfidentů Brožíkové a Šenkýře, jejichž podíl na infiltraci skupiny je rovněž jasný. Záhadou však zůstává osoba "Romana", který dal konfidentům první kontakt na skupinu. Kdo to byl? Proč se po válce sám nepřihlásil? To by ještě šlo pochopit, méně už lze vysvětlit, proč ho nevypátral poválečný bezpečnostní aparát. Z výpovědí zúčastněných osob byl znám jeho popis: vyšší postava, štíhlý, světlé vlasy, knírek. Z výpovědi Šenkýře byla známa i jeho přibližná adresa: Františkova ulice ve Vítkovicích, dům s průjezdem. Komisař Wagner uvedl, že se jednalo o dům číslo 22 nebo 25 po pravé straně, poblíž Mírové ulice, asi na dnešní ulici Prokopa Velikého, a že tam bydlel jako podnájemník u svých příbuzných. "Nebyl zatčen, protože jsme nechtěli odhalit naše konfidenty," dodával.⁴² Jeho zatčení by jistě ukončilo Kohutkovu hru. Byl snad zatčen až v dubnu s ostatními a někde zahynul? Možná je blíž pravdě domněnka, že naše bezpečnost jeho totožnost znala, vždyť měla indicií v ruce dost. Důvodem mlčení mohla být "Romanova" účast v komunistickém odboji, o níž nelze pochybovat. Sám jako důkaz podával ilegální tiskovinu, šířenou v nejpřísnější konspiraci tohoto odboje. Aniž bychom spekulovali o

⁴¹ZAO, c. f., sign. Ls 1069/46 (H. Wagner).

⁴²Tamtéž.; Tamtéž, sign. Ls 1164/46 (J. Kohutka a spol.).

tom, že snad "Roman" přivedl konfidenty na stopu skautského odboje úmyslně, mohl už jen samotný fakt jeho účasti, a tedy i účasti KSČ v této mimořádně citlivé záležitosti, jež by mohla vrhnout na KSČ špatné světlo, stačit k tomu, aby se raději zamlčela. Jelikož poválečné bezpečnostní orgány u nás, a v Ostravě zvláště, byly pod zcela zásadním vlivem komunistů, nelze takový postup vyloučit.

Ke komunistům vedlo i několik dalších stop. Nejzřetelnější se týkala jistého V. Stavinohy, kterého zpráva o činnosti junáckého odboje označuje za spojku s partyzány z oblasti kolem železniční trati Frenštát p.R. - Valašské Meziříčí. Sám se prý ke skupině přihlásil. Po válce měli někteří příbuzní a přátelé zavražděných podezření, které v dobové atmosféře nemohlo být prověřeno ani rozptýleno. Např. A. Krautová argumentovala, že Stavinoha byl už jednou gestapem zatčen a pak propuštěn na svobodu, což nacisté jen tak nedělali, zvláště ne u komunistů. Pracoval navíc ve stejném závodě jako její manžel, zavražděný Alfred Kraut: "Šly jsme hned po válce s paní Čermákovou do Ostravy na Tyršovu ulici, tam na rohu bylo jakési velitelství, a tam jsme všecko ohlásily. Ten Stavinoha už ale dělal velkého komunistu, a tak nám tam ruský důstojník pohrozil, ať jsme potichu, jinak že nás zavřou. Když po nás tak řval, radši jsme odešly, ale myslely jsme si svoje."⁴³ I když brožura z roku 1996 již pokládá V. Stavinohu za konfidenta a spekuluje o jeho totožnosti s "Romanem", na důkaz to v žádném případě nestačí. Vždyť např. také zavražděný Josef Kmošťák byl v prvních letech okupace vězněn za ilegální činnost v organizaci komunistické mládeže a i když se po propuštění na svobodu musel každý týden hlásit na gestapu v Ostravě, přesto se znovu aktivně zapojil do odboje.⁴⁴ Ostatně gestapo se o spojení Čermákovy skupiny s komunistickým odbojem dovědělo až při výsleších. Komisař Wagner se zmiňoval o kontaktech B. Mužného a dodával: "V této souvislosti byla uvedena jména Stavinoha, Veselý a dále Hajný, kteří nám byli známí jako uprchlí funkcionáři KSČ. Jeden z nich se prý zdržoval ve Velkých Kunčicích schovaný ve stodole. K zavedení akcí již nedošlo."⁴⁵

---

⁴³Zpráva o činnosti..., c. d.; BORÁK, M.: Co paměť..., c. d.; *Odboj slezských...*, c. d.; ČVANDA, F. - PEKÁREK, B.: c. d., s. 175; ČVANDA, F.: c. d., s. 54, 66. Jednalo se zřejmě o Josefa Stavinohu z Bílkovy partyzánské skupiny Jiskra, člena vedení ilegální KSČ na Ostravsku.

⁴⁴Vyš. spis., cit. mat., s. 150-153. Podle Břetislava Kmošťáka pracovali v ilegalitě s jeho bratrem Josefem též Luděk Vrána a Štefan Hajný. Všichni tři byli členy okresního vedení ilegální organizace Národní hnutí pracující mládeže - ve Vítkovicích a v Zábřehu; ČVANDA, F. - PEKÁREK, B.: c. d., s. 199.

⁴⁵ZAO, c. f., sign. Ls 1069/46 (H. Wagner). Šlo o Václava Veselého, Josefa Stavinohu a Bohumila Hajného. Poslední dva byli zároveň členy Bílkovy skupiny Jiskra; ČVANDA, F.: c. d., s. 54, 65-66.

Stopy však vedly i jiným směrem. Již jsme se zmínili o rozbití Masarykovy gardy, jež mohlo přivést gestapo k dalším skupinám mládeže, nebo o údajném sledování O. Kleina, uprchlého z prací v Říši. Této hypotéze B. Poláka ovšem poněkud odporuje fakt, že gestapo podle Wagnerova doznání až do oné zatýkací akce neznalo Kleinovu totožnost ani jeho skutečný pobyt. Rovněž jiná domněnka B. Poláka, že zdrojem úniku informací mohl být jistý skaut Jan Straka z Vítkovic, jehož otec byl Němec, není založena na přímých důkazech. Ani spolupráce skupiny "s beskydskými partyzány, infikovanými konfidenty gestapa (Kotačka, Ryplová, Mézl)", jak o ní hovoří zpráva o činnosti skupiny, sama o sobě nic nedokazuje.⁴⁶ Nezbyvá tedy, než se v hlavních rysech držet jen dostatečně ověřených hypotéz.

Vraťme se nyní k trpkému osudu vězněných skautů a jejich přátel.

Břetislav Kmošťák, který byl z vězení propuštěn pro nezletilost, později potvrdil, že zatčení byli při výsleších na gestapu krutě mučeni: "Po krátké době mého pobytu ve věznicích mi bylo nařizováno, abych roznášel denní jídlo ostatním vězňům. /.../ Při roznášení jídel jsem zjistil, že Vl. Čermák a jeho společníci byli při výsleších strašlivě mučeni, což na nich bylo vidět, když byli převezeni od výslechu zpět do cel. Stávalo se, že odmítali jíst a já se domnívám, že to vyplývalo z toho, že ani jíst nemohli následkem utrpeného násilí." Také nálezy v hromadných hrobech potvrzovaly, že oběti byly před smrtí mučeny. Záleželo zřejmě na významu vyslychaného pro další chod šetření i na osobě konkrétního úředníka gestapa. Např. Zd. Koláček uvádí, že nabyl dojmu, že komisař Josel, který ho vyslyšel, vede vyšetřování jen zcela formálně, zatímco komisař Wagner se sám doznal k zostřeným výslechům, při nichž "pomáhal" i konfident Wilkowský. Právě Wagner potvrdil, že zvláště Čermák se u takových výslechů "choval velmi statečně". Čtyři zatčení skauti (B. Polák, M. Štěpán, M. Moravec a Al. Klein) byli v posledním týdnu věznění přiděleni na práci do kotelny, kde pod dozorem úředníků pálili archiv gestapa, především tisíce zelených kartotéčních lístků z policejní evidence, které jim nosili k peci v koších a kýblech. Snažili se lístky přechovávat na sebe, aby je žár zcela nezničil, ale když se prvního dne svobody běžel Al. Klein podívat do budovy gestapa, našel v kotelně jen popel. Jejich práci zřejmě někdo kontroloval. Přesto se B. Polákovi podařilo v botě propašovat několik evidenčních lístků, např. se jménem Karel Strnadel.⁴⁷

⁴⁶Odboj slezských..., c. d.; Zpráva o činnosti..., c. d.

⁴⁷Vyš. spis..., cit. mat., s. 150-153; Odboj slezských..., c. d.

Dlouho se hledala odpověď na otázku, kdo a na základě čeho dal k zastřelení vězňených příkaz. Zmínky pamětníků o rozkazu velitelství pancéřové divize ve Frýdku k popravě zatčených stejně jako zmínky o rozsudku vojenského soudu nejsou podloženy naprosto žádným dokumentem. Komisař Wagner naopak uvedl, že se tak stalo na rozkaz řídicí úřadovny gestapa z Brna a podle pokynů vedoucího ostravské služebny Lehmana a jeho zástupce Cordese. On sám se na likvidaci nijak nepodílel, i když na zatčení většiny odbojářů měl svými výslechy zcela zásadní podíl. Zadržovaný Karl Cordes potvrdil, že s příkazem na zastřelení vedoucích členů Čermákovy skupiny přišel Lehmann, který sám vybral prvních deset osob. Pak Cordesovi nařídil, aby exekuce připravil v Těšíně, zřejmě kvůli klidnějšímu zázemí, než jaké začínalo být v Ostravě. Cordes příkaz postoupil svým podřízeným úředníkům Jasmuthovi a Hänselovi a zavolal na gestapo do Těšína, že "poprava" bude provedena příští den ve čtyři hodiny ráno. Vrchní kriminální tajemník Jasmuth pak podle výpovědi W. Kampfa sestavil exekuční četou složenou z příslušníků gestapa (tajemník Marien, tajemník Weidemann, asistent Winkler a asistent Kampf) a z dozorců ostravské věznice gestapa (Hofer, Pickhaus) včetně jejího správce Hänsela.⁴⁸

Willi Kampf později vylíčil, jak první exekuce proběhla: "V uvedený čas, asi v pátek ve 3 hod. rána, jsme naložili na nákladní vůz 7 vězňů a odjeli s nimi do Těšína. V této skupině byli: Čermák, Klein Otto (položid) a Kraut z Vítkovic. Ostatní jsem osobně neznal. Všechny tyto lidi již předem připravil k exekuci správce věznice Hänsel. Měli všichni své šaty a ruce měli svázané vzadu elektrickým drátem. Cestou jsme se stavili na služebně v Těšíně, kde k nám přisedli dva tamní úředníci se dvěma polskými vězni, také určenými k popravě. Na židovském hřbitově v Těšíně již byly připraveny 4 hroby s otvorem 1 m 50 cm x 2 m, o hloubce asi 1 m 40 cm. Po příchodu na hřbitov jsme vězně vysadili a nechali jsme je kleknout na okraje hrobů po třech a u jednoho hrobu byl pouze jeden. Vězňové leželi čelem k hrobům. Nato jsme my přistoupili zezadu k nim, vždy po dvou k jednomu hrobu a ranou z pistole do týla jsme je usmrcovali. Jelikož někteří z nich projevovali ještě známky života, dostali na dně hrobu ještě další ránu. Já jsem zastřelil jednoho vězně, jehož jméno však nevím."⁴⁹

Je zajímavé, že si Kampf zapamatoval kromě jmen dvou vedoucích skupiny i jméno Alfreda Krauta. Měl k tomu patrně osobní důvod: nejen že ho zatýkal, ale

⁴⁸Zpráva o činnosti..., c. d.; ZAO, c. f., sign. Ls 1069/46 (H. Wagner), Ls 123/45 (W. Kampf); Archiv Ministerstva vnitra ČR Praha (dále jen AMV), sign. 319-2-29 (protokol s K. Cordesem).

⁴⁹ZAO, c. f., sign. Ls 123/45 (W. Kampf).

dokonce navštívil i jeho rodinu. Alžběta Krautová vzpomíná: "Hned jak manžela odvezli, přišel k nám gestapák Kampf ještě s jedním na prohlídku. "Prošňupali" celý byt, vlezli i do sklepa. Měla jsem tam dva kufry, v jednom měl manžel své nejlepší šaty, boty, košile. Byly tehdy ty nálety, tak jsem si myslela, kdyby se něco stalo, ať se máme aspoň do čeho obléct. A ten Kampf to tam všechno viděl. Někdy koncem dubna, muselo to být po té jejich popravě, ale já jsem o tom nic netušila, přišel zas ten Kampf ještě s takovým vysokým gestapákem v uniformě. Říkal, že manžel půjde do Německa a že ho posílá, aby mu přinesl kufr s oblečením. Nenapadlo mi, že ten druhý gestapák je zrovna tak vysoké postavy jako můj manžel, že by mu ty šaty akorát padly. Kufr si odnesli a já jim, takový hlupák, ještě říkám: Můžu mu poslat něco k jídlu? Kampf řekl: Dejte mi to. Zabalila jsem to nejlepší, co doma bylo, vzali to a odešli. A manžel byl už dávno mrtvý. Gestapáci před útekem hledali šaty na převlečení do civilu, tak jim to přišlo vhod."⁵⁰

Kampf měl v té době plno práce. Komisař Cordes mu nařídil zlikvidovat dva židovské vězně. Jedním z nich byl Neugeborn, skrývaný v Ostravě Čermákovou skupinou, druhý se jmenoval Aron Friebe. Kampf vybral k likvidaci lesík na svahu Javořiny při silnici u služebny gestapa v Bílé na okraji obce. Stalo se to údajně v úterý v týdnu po prvních vraždách v Těšíně: "Uvedeného dne ve večerních hodinách jsem si jmenované osoby vyzvedl z věznice krajského soudu a jel s nimi s osobním autem do Bílé. Vůz řídil šofér Eilers. V Bílé jsme tyto lidi vysadili a dali do tamější věznice, pak jsem šel s Eilersem a Schmidem, šoférem služebny z Bílé, vykopat do lesíku hrob. Po vykopání hrobu jsme se vrátili na služebnu, vyvedli jsme vězně z věznice a Eilers jim oběma svázal ruce vzadu drátem. Předtím jednomu z vězňů, myslím, že to byl Neugeborn, svlékl kabát, takže zůstal jen v tenké trikotinové košili. Pak jsme je zavedli k vykopanému hrobu v lese a položili jsme je svázané obličejem k zemi. Poněvadž se Neugeborn bránil a pokusil se utéct, skočil jsem mu nohou na záda a Eilers mu zkroutil ruku. Tím se asi stalo, že mu byla zlomena ruka a přelomena žebra. Pak jsem vytáhl svou služební pistoli a po jedné ráně do týla jsem oba ležící zastřelil. Oba byli ihned mrtví. Mrtvému Neugebornovi stáhl Eilers ještě kalhoty a boty s poznámkou, že je toho škoda. Nato jsme oba mrtvé hodili do hrobu a sami jej zasypali." Po válce, 6. srpna 1945, dovedl Kampf vyšetřovatele bezpečnosti na místo vraždy. Exhumace za účasti obvodního lékaře ze Starých Hamer MUDr. Valentina Hranoše potvrdila Kampfovu

---

⁵⁰BORÁK, M.: *Co paměť...*, c. d.

výpověď, včetně těch zlomených žeber na pravé straně hrudníku zavražděného Neugeborna.⁵¹

Také o druhé sérii vražd v Těšíně podal nejobširnější svědectví Willi Kampf: "Tentýž týden v pátek jsme pak všichni jako předešle jeli do Těšína, kromě Weidemanna jel s námi také Wilkowski. Z věznice jsme s sebou vzali opět dalších 8 vězňů, které jsem neznal jménem. V Těšíně k nám přisedli dva úředníci tamní služebny se třemi vězni určenými na popravu. Na židovském hřbitově byly opět předem již připraveny další hroby v téže velikosti jako posledně. Celá poprava se děla tímtéž způsobem a já jsem zastřelil dvě osoby."⁵²

Datum "poprav" nebylo zjištěno ani podrobným šetřením bezpečnosti v roce 1968, kdy závěrečná zpráva konstatovala, že ostravští skauti byli zastřeleni "ve dvou skupinách v přesně nezjištěné dny v dubnu 1945". Někdy se však pro první exekuci udává 24. duben a pro druhou 27. duben. Článek B. Moravce z roku 1946, který tuto informaci poprvé přinesl, se odvolával právě na Kampfovou výpověď. V ní ale přesná data chybí. Pokud bychom brali v úvahu jeho údaje o pátku jako dni poprav, vycházel by nám 20. a 27. duben pro vraždění v Těšíně a 24. duben jako den vražd spáchaných v Bílé. Na 20. dubna připadl státní svátek Hitlerových narozenin a právě toho dne začala druhá vlna hromadného zatýkání zbývajících odbojářů, kteří se o pár dní později ocitli ve druhé skupině zastřelených (patřili sem Bílek, Krupa, Kozlovský, Pitka, Novák, Zyznar, Schindler, Garbulinský). Souviselo to snad nějak s uvolněním cel první skupinou? Kremační kniha ostravského krematoria uvádí všem obětem jednotný údaj o datu smrti: "zastřelen gestapem 30. 4. - 2. 5. 1945".⁵³

Druhé vraždění ostravských skautů bylo poslední větší akcí ostravského gestapa. Tři dny poté, 30. dubna 1945, vydal vedoucí úřadovny W. Lehmann příkaz opustit město. Ve Frýdlantě nad Ostravicí se z příslušníků gestapa a kriminální policie formovala vojenská jednotka, ale přestože byla vyzbrojena, do bojů už nezasáhla. Klestila si naopak cestu na Západ. Hlavní tah směřoval přes Olomouc a Poličku na Šumavu, do Bavorska. Tam zřejmě zmizel nejen Lehmann, ale i všichni gestapáci a vězenští dozorcí, kteří se účastnili exekucí v Těšíně, s výjimkou W. Kampfa a konfidenta Wilkowského, který se před časem za své zásluhy stal členem gestapa a

⁵¹Vyš. spis..., cit. mat., s. 183-188; ZAO, c. f., sign. Ls 123/45 (W. Kampf).

⁵²Tamtéž.

⁵³Vyš. spis..., cit. mat., s. 3-7; MORAVEC, B.: c. d.; VAŠÍČEK, Z.: *Muž, který...*, c. d., s.10. B. Polák zde uvádí, že ještě 23. dubna viděl V. Čermáka ve věznici při holení, což by znamenalo, že k transportu první skupiny do Těšína nemohlo dojít před tímto datem; AMO, *Kremační kniha ...*, cit. mat.

utíkal proto spolu s ním. Nakonec byli zadrženi i dva z jejich nadřízených - Cordes a Wagner. Všichni byli souzeni u Mimořádného lidového soudu v Ostravě - Kampf byl za své zločiny popraven 14. března 1946, Wagner 3. prosince 1946 a Cordes 21. února 1947. Jedině Walter Josel vyvázl jen s trestem dvaceti let žaláře, který mu byl v roce 1955 přerušen pro odsun do Německa. Wilkowski byl po válce také zatčen a i když měl na svědomí několik vražd, byl už v létě 1945 propuštěn na svobodu. Ani se tomu nechce věřit, ale stal se konfidentem ostravské úřadovny státní bezpečnosti. Slíbil, že jí bude pomáhat při hledání dalších ostravských gestapáků. Svůj slib však nesplnil a při nejbližší příležitosti uprchl do Polska. Byl totiž původem Polák a spoléhal se na to, že ho polské úřady do ČSR nevydají. Když se tak v září 1950 přece jen stalo, dočkal se i on soudního přelíčení, završeného 25. března 1952 u okresního soudu v Ostravě rozsudkem trestu smrti. Přestože se několikrát odvolal, nebyla mu udělena milost a 19. ledna 1954 byl popraven.⁵⁴

Pověstné trojice konfidentů se to ale netýkalo. Kohutek prý sotva pár hodin před příchodem Rusů ve svém hostinci ještě prohlašoval, že Ostravu neopustí a znovu se tu objeví, tentokrát jako příslušník sovětské bezpečnosti GPU. Raději však narychlo odjel s gestapem a 20. května byl u Strakonice zadržen Američany. Když se však pro něj vydali ostravští policisté, v táboře ho už nenašli. V srpnu 1945 se prozradil dopisem manželce z Tábora, kde byl ve věznicí krajského soudu. Další eskorta se však vrátila s nepořízenou - Kohutka si prý vypůjčila skutečná sovětská bezpečnost - orgány NKVD. Ale ruským důstojníkem se přece jen nestal - rozsáhlé pátrání tří ostravských úředníků ho nakonec našlo v zajateckém táboře poblíž Tábora. Dne 22. září 1945 byl opět v Ostravě a čekal jej soud. Šenkýř už o velikonocích doprovázel z příkazu Kohutka jeho manželku a Brožíkovou do Čech, kde se měly skrýt u jeho sestry, ale ta konfidenty odmítla ubytovat. Vrátili se do Ostravy a podruhé vyjeli k západu koncem dubna. Šenkýř se od Prahy vrátil domů, kde byl v Šalamounské kolonii 23. května zatčen. Brožíková s Kohutkovou jely dál s německým vojskem, ale už poblíž Prahy byly zadrženy. Z internačního tábora však byly jako Češky zanedlouho propuštěny a dostaly se do Plzně, kde byla Brožíková na základě vyhlášeného pátrání 21. srpna zadržena. Všichni tři konfidenti se nakonec sešli v Ostravě a dostali se do společného trestního spisu. Ostravský mimořádný soud nad nimi 23. ledna 1947 vynesl shodný rozsudek - trest smrti, který byl téhož dne vykonán. Mimořádné štěstí měl jejich

⁵⁴BORÁK, M.: *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945-1948)*. Ostrava 1998, s. 201-204.

kamarád a společník Brožíkové Martiník, zatčený 4. října 1945. I když právě on přivedl do hostince rozjařenou společnost, od níž vedla cesta k "Romanovi", uvěřili nakonec vyšetřovatelé v jeho nevinu a 27. listopadu 1946 byl propuštěn.⁵⁵

Pátrání po nepotrestaných pachatelích vražd na těšínském hřbitově bylo znovu otevřeno v roce 1968, kdy bylo pro Československou vládní komisi pro stíhání nacistických válečných zločinců provedeno zevrubné šetření s návrhem na zahájení trestního stíhání vedoucího úřadovny gestapa v Ostravě Wilhelma Lehmana. Ze starých výpovědí příslušníků brněnské řídicí úřadovny gestapa Maxe Rausche a Hanse Krause bylo zjištěno, že Lehmann si údajně v Brně u nadřízeného úřadu nevyžádal souhlas k provedení exekuce, ani nezajistil zatčeným skautům řádné soudní řízení. Spis zasláný do Německa však zůstal bez odezvy, neboť Lehmann tam byl už v roce 1960 prohlášen za mrtvého.⁵⁶

V září 1998 prováděl Městský úřad vyšetřování Policie České republiky v Ostravě další pátrání, tentokrát po Josefu Mallothovi, který měl podle poválečných vyšetřovacích spisů řídit průběh jedné z těšínských exekucí. Existovalo podezření, že by mohl být totožný s Antonem Mallothem, sadistickým dozorcem z Terezína. Nečekaně se totiž otevřela možnost vydání A. Mallotha z Německa do České republiky k potrestání, což by byl první takový případ v historii (samozřejmě s výjimkou spojeneckých okupačních zón z doby těsně po válce). Ukázalo se však, že se jedná o pouhou shodu jmen.⁵⁷

Tajemní muži v zákulisí

Mohlo by se zdát, že náš příběh o hrdinství, zradě, mučednické smrti a nedokonalém trestu je u konce. Je tu však ještě jedna nota, která vyznění celého příběhu dává mnohem širší rozměr. Týká se účasti německých zpravodajských služeb na odkrytí činnosti skupiny i na odpovědnosti za krutý postih odbojářů.

Těsně po válce se z výpovědí zadržených nacistů sice mnohé vědělo, ale nakonec vše zakryl jasně čitelný výklad o gestapu a jeho konfidentech.⁵⁸ A přece už v květnu

⁵⁵Tamtéž, s. 236; ZAO, c. f., sign. Ls 1164/46 (J. Kohutek a spol).

⁵⁶OHLÍDAL. L.: c. d., s. 256-257; Vyš. spis..., cit. mat., s. 3-7.

⁵⁷Tamtéž, s. 183-185; BORÁK, M.: *Nepotrestané zločiny*. Moravskoslezský den 12. září 1998.

⁵⁸Ve *Zprávě o činnosti...*, c. d., se už v roce 1946 objevila zmínka, že členové skupiny byli kromě gestapa "též objeveni německou protivýzvědnou službou", podobně článek v Hlasu (MORAVEC, B.: c. d.) uvádí, že gestapo bylo na skupinu upozorněno "svou protivýzvědačskou službou". V brožuře *Odboj slezských...*, c. d., z roku 1996 už o tom není ani zmínka. Chybí ostatně i v závěrech obsáhlého vyšetřování

1947 hovořili vyšetřovatelé ostravské státní bezpečnosti o velmi závažných obviněních: "Za tyto popravu je nutno považovati spoluzodpovědnou německou zpravodajskou službu v Ostravě, poněvadž tato měla rozhodující vliv /na to/, jak má býti s jednotlivými zatčenými naloženo. /.../ Podle výpovědí zástupce vedoucího gestapa Karla Cordese měla hlavní podíl na této popravě zpravodajská služebna v Ostravě, poněvadž podávala o této skupině přemrštěné zprávy."⁵⁹

Tuto skutečnost znovu připomněl až náš nejlepší znalec problematiky nacistického bezpečnostního aparátu, archivář a historik O. Sládek, z jehož práce vycházíme.⁶⁰ Pro pochopení souvislostí musíme aspoň stručně nastínit situaci v nacistických zpravodajských službách na Ostravsku na konci války. Canarisova vojenská rozvědká abwehr, jejíž pobočka byla i v Ostravě, začala v roce 1944 vplývat do struktury Hlavního úřadu říšské bezpečnosti RSHA a po červencovém atentátu na Hitlera byla její likvidace dokončena. V podřízenosti bezpečnostní policie vznikla i v protektorátě Zpravodajská úřadovna (Kommando- Meldegebiet) v Praze, jež koncem roku 1944 zřídila svou pobočku v Ostravě. Vedl ji kapitán Moser, kompetenčně zasahovala až do příhraničí Slovenska a zabývala se hlavně kontrarozvědkou, zpravodajskou obranou, k čemuž si vytvořila vlastní síť konfidentů a informátorů. S blížící se frontou se v lednu 1945 objevily v Ostravě i jednotky "frontové" Řídicí zpravodajské úřadovny III Východ, jíž podléhala zpravodajská oddělení skupin armád, těm zase zpravodajská velitelství štábů jednotlivých armád (Frontaufklärungskommando, FAK), a těm asi dvacetičlenné zpravodajské oddíly (Frontaufklärungstrupp, FAT). Zabývaly se nejen zpravodajskou, ale též teroristickou, sabotážní a protišpionážní činností a měly příkaz úzce spolupracovat s nacistickou bezpečnostní službou, tedy i s gestapem. Způsob jejich práce srozumitelně charakterizoval např. komisař Cordes: "...frontové výzkumné oddíly zpracovávaly jednotlivé případy, prováděly samostatné pátrání, jakož i zatýkání, prohlídky, zabavování atd. Na druhé straně byly organizací zpravodajskou a používaly prostředků a metod tomu odpovídajících, tzn., že příslušníci těchto oddílů vystupovali jako agenti, anebo prováděli aktivně protišpionáž atd." Ostravou prošel nejprve oddíl

---

bezpečnostních orgánů z roku 1968 (Vyš. spis..., c. d.), jež na tuto souvislost muselo mnohokrát narazit, ale vzhledem k záměru obvinít z odpovědnosti za zločin především šéfa gestapa W. Lehmana ji neuvedlo

⁵⁹AMV, sign. 319-2-29, zápis OÚ StB Ostrava ze 3. 5. 1947.

⁶⁰SLÁDEK, O.: Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944-1945. Praha 1991, s. 197-199.

FAT 105, ale pro nás má význam především oddíl FAT 305, který sídlil v budově vojenského velitelství v centru města. Velel mu poručík Baumann a od února 1945 poručík dr. Scheppers, kterého v březnu vystřídal poručík Boberski. Poručík Baumann pak vedl pobočku oddílu ve Frýdku, další oddíl FAT, vedený kapitánem Bachmannem, sídlil v Kunčicích pod Ondřejníkem. Prvořadým úkolem oddílů byla pacifikace možného odporu v zázemí ustupujících vojsk, tedy boj proti partyzánům a likvidace všech projevů, jež by mohly narušit úspěšnou obranu operačního prostoru německé armády.

Zkušeni zpravodajci museli záhy natrefit na aktivity Čermákovy skupiny a jejich spolupracovníků, ne vždy dostatečně obezřetných. Za jakých okolností se tak stalo nevíme, ale spíše než zrada je pravděpodobnější řízená provokace, jejíž obětí se odbojáři stali. Zástupce šéfa ostravského gestapa Cordes dosvědčil, že lidé z oddílu FAT 305 skupinu sledovali, účastnili se výslechů a zřejmě dali i popud k přísnému potrestání zatčených: "V březnu 1945 /správně v dubnu - pozn. aut./ byla zadržena skupina jistého Čermáka z Ostravy-Vítkovic. Tato měla spojení s partyzány. Skupinu udal konfident gestapa Kohutek, který ji vypátral svou konfidentkou Evou Brosigovou /Alžbětou Brožíkovou - pozn. aut./. V tu dobu jsem byl hodně zaměstnán, protože vedoucí Lehmann byl stále na cestách a já musel připravovat evakuaci a Lehmannu zastupovat. Na tuto ilegální skupinu přišel současně poručík Boderski /správně Boberski - pozn. aut./ od německé zpravodajské služby a to cestou konfidenta. V důsledku tohoto zjištění bylo vždy jednáno o skupině s německou zpravodajskou službou a to dříve, nežli bylo učiněno nějaké rozhodnutí. Tuto záležitost vedl Lehmann. Boderski se svou zpravodajskou složkou podal německé branné moci zveličené zprávy, že celá skupina má nejméně 1600 členů. V posledních týdnech měsíce dubna se mi zmínil vedoucí gestapa Lehmann, že hlavní vedoucí skupiny musí být popraveni. Od koho přišel příkaz k těmto popravám mi není známo. Pak si mnou nechal spis o celé této skupině opsat a opis předal německé zpravodajské službě. Členové této služebny si některé osoby sami vyslýchali."⁶¹

Cordes také vylíčil, jak po zatčení prvních členů skupiny za ním přišel poručík Boberski a vysvětlil mu, že dva jeho agenti jsou už jistou dobu v kontaktu s Janem Schindlerem, jemuž se představili jako ruští parašutisté. Žádal, aby Schindlera, který vůbec netušil, že jedná s agenty, nezatýkali. Pro zpravodajce bylo totiž mimořádně

---

⁶¹AMV, sign. 319-2-29, výpověď K. Cordese ze 29.4.1947.

důležité vědět, co odboj ví o složení německé obrany, komu a jaké zprávy o ní předává. Mít takový tok informací pod kontrolou bylo mnohem výhodnější než okamžitě zasáhnout s rizikem, že zatčené nahradí nové, již nekontrolované spojení s nepřítelem. Proto zásah gestapa cítili jako narušení svých kompetencí a aby dodali svým argumentům patřičnou váhu, zveličili v hlášení i význam odbojové skupiny, z níž pocházel zdroj jejich informací. Nezávisle na Cordesovi to zcela shodně potvrdil i komisař Wagner, včetně Schindlerova jména.⁶² Hlášení pak skutečně mohlo mít vliv na rozhodnutí o přísném potrestání zatčených, jež bylo v ovzduší neodvratné porážky nacistů spíše jakousi zlovolnou mstou, ať už ji nařídil někdo z vojenských kruhů či z vedení bezpečnostní policie, s níž byly oddíly FAT rovněž úzce spojeny. Zrovna tak ale bylo dotčeno gestapo, že se mu agenti zpravodajské služby pletou do jeho působnosti a není vyloučeno, že to ovlivnilo další rozhodování. Vždyť i Jan Schindler byl nakonec stejně zatčen a zastřelen s ostatními.

Komisař Wagner se zmínil o ještě jedné stopě. Ta by mohla vést od spolupracovníků Čermákovy skupiny k úřadovně bezpečnostní služby (Sicherheitsdienst, SD) v Ostravě, jež měla svoji vlastní síť informátorů. V tomto případě se zkřížily kompetence gestapa a bezpečnostní služby. Počátkem roku 1945 se gestapo prostřednictvím konfidentů Aloise Kuly a Miroslava Jaška dovědělo, že Miroslav Kublák z Frýdku má spojení na odboj. Wagner, který se vydával za funkcionáře ostravské zpravodajské skupiny, vylákal od Kubláka mapové nákresy vojenské obrany z okolí Frýdku a informace o přípravách tamního národního výboru. Po svém zatčení se Kublák odvolával na Mokroše, vedoucího Kuratoria pro výchovu mládeže ve Frýdku, který je prý do jeho kontaktů zasvěcen a působí pro ostravskou ústřednu SD. Skutečně také přišel úředník SD Salinger a předložil Cordesovi zprávu získanou od Mokroše, jež se s Kublákovou výpovědí shodovala. Nikomu ze zatčených však nebylo nic dokázáno, i Kublák byl asi po šesti týdnech propuštěn. Mokroš prý pak nabízel gestapu služby frýdeckého Kuratoria, avšak Kublák "jako konfident nebo jako informátor nepřišel v úvahu a nekonal nikdy pro nás konfidentské služby". Víme ale, že už v únoru 1945 navázal M. Kublák styk s Čermákovou skupinou a jednal o získání zbraní i s V. Čermákem přímo v Ostravě. V té době už gestapo o Kublákově úloze v odboji vědělo. Znovu se s Čermákem spojil ihned po svém propuštění z vazby a

---

⁶² ZAO, c. f., sign. Ls 85/47 (K. Cordes), Ls 1069/46 (H. Wagner).

účastnil se i poslední společné schůzky vedení 31. března 1945 pod Lysou horou. Z výpovědí členů gestapa sice nic nenasvědčuje možnosti prozrazení skupiny přes jeho osobu, nicméně obnovení kontaktu svědčí přinejmenším o velmi nízké ostražitosti vedení skupiny.⁶³

Tichá stopa Oskara Schindlera

Úvahy o podílu zpravodajských služeb na odkrytí Čermákovy skupiny nás vedou ještě jedním, zcela nečekaným směrem: k rozporuplné osobnosti Oskara Schindlera, prominentního nacisty i zachránce mnoha set polských Židů, proslaveného filmem S. Spielberga "Schindlerův seznam". K literatuře, jež u nás dosud reagovala na zvýšený zájem veřejnosti o Schindlerovu osobu, patří i práce Jitky Gruntové, ve které odhaluje řadu falzifikací a legend vypuštěných do světa Schindlerovými životopisci.⁶⁴ Sleduje v ní též jeho zpravodajskou činnost, v mnohém spojenou s Ostravou, kde si Schindler po celou válku držel konspirační byt na Sadové ulici. Seznámil se tu s jednou ze svých milenek, Irenou Dworzakovou, s níž žil v posledních válečných letech. Právě od ní mohla vést vazba na Čermákovu skupinu, jak to naznačuje odvážné tvrzení J. Gruntové: "Otec Ireny Dworzakové, profesor Egon Dworzak, za svého pobytu v době války na Ostravsku spolupracoval s gestapem a spoluodpovídá za smrt 18 českých lidí ze skupiny Čermák..."⁶⁵ Mohl být tedy jeho prostřednictvím nebo jiným způsobem zapleten do smrti ostravských odbojářů i sám Oskar Schindler? Nezdá se to být zcela vyloučeno.

Schindlerova zpravodajská činnost pro abwehr z let 1938-1939, kdy na Ostravsku aktivně pomáhal nacistům rozbít ČSR a posléze i Polsko, by jistě stála za samostatné zpracování. Přes torzovitost dochovaných svědectví udivuje rozsah jeho kontaktů a důvěrná znalost města i beskydských hor, kde se scházel se svými agenty. Tvrzení australského životopisce o jeho "rozčarování" z nacismu či o zděšení nad tím, "jak nový režim šikanuje české obyvatelstvo" je zcela lživé.⁶⁶ Právě naopak, za špionáž proti ČSR byl již v roce 1938 vězněn a jen mnichovská kapitulace jej zachránila před trestem. Později se jako civilní zaměstnanec opavské a ostravské úřadovny abwehru

⁶³Tamtéž. - Zpráva o činnosti..., c. d.; Odboj mládeže v Pobeskydí. Pobeskydští junáci za okupace. Nové slovo 7.6.1945.

⁶⁴KENEALLY, T.: *Schindlerův seznam*. Praha 1994; FIKEJZ, R.: *Oskar Schindler (1908-1974)*. Svitavy 1998; GRUNTOVÁ, J.: *Oskar Schindler: legenda a fakta*. Brno 1997.

⁶⁵Tamtéž, s. 26.

⁶⁶KENEALLY, T. : c. d., s. 29.

osvědčil natolik, že jako významný důvěrník pracoval i pro ústřednu abwehru ve Vratislavi. Měl již tehdy ve zpravodajské službě takové postavení, že ho např. W. Kampf pokládal za vedoucího ostravské úřadovny.⁶⁷ Skutečnost, že nemusel za celou válku narukovat, bývá spojována s pravděpodobností jeho služby u SD.

Jeho krakovská továrna, pořízená za židovské peníze a živená trvdou prací zachráněných židovských vězňů, měla kontakty s Vítkovickými železárnami, kde se v oddělení nákupu seznámil v roce 1942 s Irenou Dworzakovou. Její otec Egon Dworzak byl vskutku záhadnou postavou. Narodil se sice v Ostravě, ale jako Polák odešel po vzniku republiky do Polska a stal se uznávaným odborníkem ve zbrojním průmyslu. Po začátku války emigroval i s rodinou do Rumunska, ale už v prosinci 1939 se nečekaně vrátili do okupované Varšavy. Byl úřady přidělen do železáren v Hormím Slezsku, ale raději si na jaře 1940 sám vyřídil zaměstnání ve Vítkovických železárnách. Nejen že mu to nacisté dovolili, ale už v roce 1939, ač Polák, tedy podle nacistické klasifikace bytost stojící jen o malý kousek nad Židem, vlastnil říšskoněmecký cestovní pas, na který během války jezdil až do Švédska. I když jeho žádost o udělení říšskoněmecké státní příslušnosti byla v roce 1944 zamítnuta, nijak to zřejmě nevadilo, neboť v témže roce získal na německé technice v Brně titul dr. ing. Vysvětlení je prosté: byl prominentním důvěrníkem ostravské služebny abwehru, přímo podřízeným vedoucímu ing. Karlu Gassnerovi. Před přísným trestem ho po válce zachránilo jen dobrozdání vedoucích pracovníků železáren, dr.ing. Antonína Bechného a dr. ing. Jaroslava Kubelíka, že z pověření jejich odbojové skupiny dopravil do Švédska mapy a údaje o zbrojní výrobě železáren a předal je Spojencům. Podle poválečného šetření polských orgánů navázal ve Švédsku kontakty s britskou výzvědnou službou, patrně s vědomím nacistů. Je pravděpodobné, že jeho prostřednictvím je získal i O. Schindler.⁶⁸

Schindler si Irenu Dworzakovou odvedl do Krakova a později do Brněnce, kam přestěhoval svou továrnu. Často pobývali též v Ostravě. Zaslavil ji určitě i do svých zpravodajských kontaktů, neboť významnou agentkou abwehru byla už jeho předchozí milenka, úřednice ostravské banky Marta G., vězněná za špionáž v Polsku,

---

⁶⁷ ZAO, c. f., sign. Ls 123/45 (W. Kampf).

⁶⁸ Podnikový archiv Vítkovických železáren, kartotéka zaměstnanců. Egon Dworzak byl zaměstnán ve VŽ od 2.5.1940 do 30.4.1945, jeho dcera Irena od 15.8.1940 do 21.9.1942; GRUNTOVÁ, J.: c. d., s. 26. Ačkoliv autorka tvrdí, že i O. Schindler byl v letech 1940-1942 zaměstnán ve VŽ jako vedoucí oddělení, není v evidenci uveden, takže tam s největší pravděpodobností nikdy nepracoval; NEČAS, C.: c. d., s. 95; AMV, sign. 319-2-29 (E. Dworzak).

stejně jako jeho první poválečná milenka Eva Kischová z Nebor na Těšínsku. Zřejmě právě Irena odhlásila O. Schindlera 4. dubna 1946 z jeho ostravské adresy do Vratislavi do Polska, kam se téhož dne odstěhovali i Dworzakovi. Irena i její otec dobře znali prostředí Vítkovických železáren, s nimiž souvisela značná část odboje Čermákovy skupiny a není vyloučeno, že se mohli o něčem dovědět a sdělit to Schindlerovi, zvláště když E. Dworzak hrál zřejmě na obě strany.⁶⁹

Mohl být tedy O. Schindler zasvěcen do případu ostravských skautů? Skupinu sice kontroloval oddíl FAT 305, ale podle zjištění O. Sládka se mezi tímto oddílem a ostravskou pobočkou pražské Zpravodajské úřadovny, s níž byly po zrušení abwehru spojeny kontakty Schindlera i Dworzaka, vytvořila dobrá vzájemná spolupráce. Např. kriminální tajemník ostravského gestapa Hans Seringer uvedl, že Schindler byl ve stálém spojení s ing. Gassnerem i s pozdější úřadovnou a že pracoval i pro SD. W. Kampf si vzpomněl, že po obsazení Krakova Rudou armádou potkal Schindlera v Ostravě a že ten si mu stěžoval, že pozbyl svůj majetek. Víme zcela jistě, že před koncem dubna 1945 pobýval Schindler v Ostravě, kam vezl na frontu velitele tábora v Brněnci Josefa Leipolda. Pokud se stavil v úřadovně, musel se o zatčení Čermákovy skupiny dovědět, stejně jako o něm musel vědět E. Dworzak. Mezi příslušníky gestapa se tehdy dokonce proslýchalo, že poručík Boberski od zpravodajců přišel na gestapo orodovat, aby člen skupiny Jan Schindler nebyl zatčen, protože prý je to bratr Oskara Schindlera. To byl samozřejmě nesmysl, Schindler bratra neměl, ale historka napovídá, že se o Oskaru Schindlerovi v souvislosti se skupinou skutečně hovořilo.⁷⁰

Výše citované obvinění E. Dworzaka z podílu na smrti ostravských skautů a jejich přátel není podloženo důkazy. Pokud bychom vycházeli jen z faktu, že o jejich zatčení věděl, mohl by podobně být obviněn i O. Schindler. Nepodařilo se však prokázat, že by sami nějak přispěli k zatčení členů skupiny či k rozhodnutí o jejich likvidaci. Proto také bylo trestní stíhání E. Dworzaka zastaveno. Když se ale v říjnu 1948 objevil v Ostravě, aby dohodl dodávky z Vítkovických železáren do Polska, dala jej státní bezpečnost sledovat. Naopak v roce 1955 se polská bezpečnost obrátila na československé orgány s podezřením, že Irena Osiňská, rozená Dworzaková, se zabývá špionáží ve prospěch západního Německa. Navrhli československé straně, aby našla některého z bývalých agentů O. Schindlera a vyslala ho do Polska za Irenou Osiňskou, aby na ní vyzvěděl,

⁶⁹Tamtéž, sign. 319-28-71 (I. Osiňská); GRUNTOVÁ, J.: c. d., s. 26, 124, 145.

⁷⁰SLÁDEK, O.: *Ve znamení...*, c. d., s. 199; AMV, sign. 52-1-389 (H. Seringer), 319-2-29 (E. Dworzak); ZAO, c. f., sign. Ls 123/45 (W. Kampf); GRUNTOVÁ, J.: c. d., s. 124, 126-127.

kde se Schindler nachází. Předpokládali, že to ví. Přestože se o rok později na mostě přes pohraniční řeku Olzu v Těšíně schůzka československé a polské bezpečnosti v této věci uskutečnila, výsledky zřejmě nepřinesla. Zaručená zpráva jednoho důvěrníka StB uváděla, že Schindler je toho času v Austrálii, kde vlastní slepičí farmu. Bylo to přibližně správně až na maličkost, že ve skutečnosti už od roku 1949 pobýval v Argentině a vlastnil farmu na chov nutrií. Je zajímavé, že ještě v září 1974 prohlížela StB všechny spisy, týkající se Schindlera. Důvod šetření nebyl uveden. Pár dnů poté, 9. října 1974, Oskar Schindler zemřel.⁷¹

Měl patrně velké štěstí, že nebyl hned po válce u nás dopaden. Za činnost v nacistické rozvědce už od půlky třicátých let mu hrozilo zhruba 20 let těžkého žaláře, ale pokud by se mu prokázaly úklady o republiku nebo nějaká souvislost s likvidací Čermákovy skupiny, neušel by oprátce. Trestní oznámení bylo u Mimořádného lidového soudu v Ostravě podáno 29. listopadu 1946, ale už v prosinci bylo pro neznámý pobyt obviněného přerušeno.⁷²

x x x

Tryzna na těšínském hřbitově 17. června 1945 již zapadla do vzrušené atmosféry mimořádně vyhrocených vztahů mezi Polskem a Československem. Opět se rozhořel spor o Těšínsko a obě strany byly odhodlány k jeho řešení použít třeba i zbraní. Vlády si vyměňovaly ostré nóty, československé tanky vjely na Ratibořsku a v oblasti Kladska na polské území a polská armáda stahovala své jednotky k Těšínu. Právě 17. června přijel do Těšína polský ministr národní obrany a na 18. června se chystal vojenský útok. Podobný útočný plán měla připravena i československá armáda a jedině zásah Moskvy, do jejíž sféry vlivu oba státy patřily, zabránil střetnutí.⁷³

Památka společně zavražděných odbojářů poněkud zklidnila emoce. Čeští skauti i se státními vlajkami byli v Těšíně přijati s náležitou úctou, polské úřady usnadnily stovkám Čechů hladký přechod hranic a v proslovech se hovořilo o polsko-české vzájemnosti. V den plánovaného útoku, 18. června, přešel přes hraniční Olzu v Těšíně místo vozů s polskými vojáky nákladní vůz československé armády vezoucí rakve s

⁷¹Tamtéž, s. 145-146; AMV, sign. 319-2-29 (E. Dworzak), 319-28-71 (I. Osiňská); KENEALLY, T.: c. d., s. 294-300.

⁷²AMV, sign. 319-2-29 (E. Dworzak).

⁷³Bliže viz např. BORÁK, M.: *Humanitární akce nebo provokace?* Těšínsko, XL/1997, č. 1, s. 10-14.

mrtvými odbojáři. Příští neděli, 24. června, se tryzna opakovala na české straně, v Ostravě. Přijela na ni též delegace polských harcerů s vlajkami a věnci. S projevem vystoupil zástupce polského Těšína Bohdan Karpinski, který vyzdvihl nutnost spolupráce obou národů. V podobném duchu hovořil za českou stranu redaktor Vilém Nový. Jménem junáků promluvil prof. Jaroslav Fiala, který mrtvé označil za příklad mravní síly a osobní statečnosti.⁷⁴

Junáci na své mrtvé nezapomněli. Pět členů oddílové rady ostravského 30. oddílu Junáka s vedoucím Boleslavem Moravcem (Slávou) vystoupilo 6. října 1946 cestou od hajného Jana Kaňoka z Jestřábí na hřeben Ivančeny. Tam sroubili z kulatiny pamětní kříž na počest zavražděných junáků, svých blízkých kamarádů, a upevnili ho kameny. V prázdné lahvi pak zanechali vzkaz, aby každý, kdo půjde kolem, přinesl k uctění památky mrtvých další kámen, aby z nich vyrostla mohyla. Dnes je v mohyle podle odhadu tolik kamenů, že by k jejich odvozu bylo zapotřebí třiceti nákladních vagonů. Některé z nich sem byly přineseny z památných nebo vzdálených míst - z Vyšehradu od hrobu zakladatele českého Junáka prof. A. B. Svojsíka, z Ostré hůrky, z vrcholků And, Kordillier, Kavkazu, Tater, z Austrálie, Baltu i Černého moře. Nejvzdálenější kámen pochází z Měsíce a je darem amerického kosmonauta Neila Armstronga. Každý rok se u mohyly konají v době výročí těšínských vražd vzpomínková setkání junáků, trampů a dalších milovníků beskydských hor. Tradice společných výstupů přečkala četné zákazy a likvidační pokusy totalitního režimu a naplno se obnovila v roce 1990. Mohyla přežila i řádění vandalů v roce 1994 a v roce 1995 byla rekonstruována.⁷⁵

Muselo uplynout celé půlstoletí, než se mrtví junáci dočkali oficiální pamětní desky v Ostravě. Byla odhalena v předvečer 28. října 1995 péčí ostravské rady Junáka a Městského výboru Českého svazu bojovníků za svobodu v Ostravě na schodišti ke krematoriu. Stala se však předmětem kritiky, neboť jsou na ní pouze jména 5 členů Junáka (V. Čermák, O. Klein, Q. Němec, V. Pach, M. Rotter), chybí jméno Z. Nováka, připomínané již v člancích v roce 1945. Další výtku namítala, že deska měla uctít památku všech 18 zavražděných odbojářů.⁷⁶

⁷⁴Tryzna za české skauty. Nové slovo 20.6.1945; Tryzna za mladé české hrdiny v Mor. Ostravě. Nová svoboda 26.6.1945; Tryzna za hrdiny. Československá demokracie 26.6.1945.

⁷⁵MORAVEC, B. /Sláva/: Pravda o Ivančeně. Moravskoslezský den 19.4.1990; Dnes na Ivančeně. Mladá fronta 21.4.1990; Junák upraví mohylu na Ivančeně. Svoboda 7.4.1995.

⁷⁶JIŘÍK, K.: Zapomněli na třináct zastřelených. Moravskoslezský den 21.11.1995; KONČICKÝ, M.: Na zastřelené jsme nezapomněli. Moravskoslezský den 7.12.1995; BORÁK, M.: Zapomenutí skauti? Moravskoslezský den 19.12.1995; Tryzna za české skauty v Polském Těšíně. Nová svoboda 20.6.1945.

V té době se však už takový úmysl díky iniciativě brněnských junáků chystal k realizaci. Podařilo se jim shromáždit finanční prostředky, získat souhlas četných úřadů i záštitu ministra zahraničí J. Zielence nad chystanou akcí. Autorem návrhu pamětní desky se stal akad. sochař František Stöhr, desku zhotovil kameník Ervin Suchánek. Než mohlo v neděli 27. října 1996 dojít k jejímu slavnostnímu odhalení, odehrála se kolem jejího umístění ještě celá řada sporů. Podle první představy měla deska nahradit původní zdevastovaný pomník, jehož zbytky se nacházejí na neupraveném starém židovském hřbitově v polském Těšíně, přímo na místě vražd. Hřbitov je však vzhledem ke svému neutěšenému stavu nepřístupný veřejnosti, takže se junáci obrátili na těšínskou radnici s prosbou o umístění desky na hlavní náměstí v Těšíně, kde se již nachází deska věnovaná polským harcerům. Radnice k tomu nakonec nedala souhlas. Byl zamítnut i návrh na umístění desky na Londzinově náměstí, kde je pomník polským harcerům z Těšínska. V tisku se již začínalo mluvit o tom, že jde o odvetu Poláků za průtahy, které jim nedávno působili Češi v souvislosti s umístěním desek katyňským obětem na památníku na Kontešinci v Českém Těšíně. Nakonec bylo rozhodnuto, že deska má být co nejbližší místu exekuce, u těšínského hřbitova, kde pro ni byla upravena zeď hřbitovní budovy, vedle již existující desky věnované polským obětem. K slavnostnímu odhalení desky se dostavil početný průvod junáků i harcerů, kteří odpoledne dali základ tradici společných sportovních her. Text desky v češtině a polštině uvádí jména všech osmnácti "členů ostravské skautské skupiny Odboj slezských junáků, kteří byli v Těšíně zavražděni 24.4.1945". Je v něm bohužel zárodek nových mýtů. Označením zavražděných za členy skautské skupiny se sugeruje, jako by všichni byli skauty. Uvedený název skupiny vznikl zřejmě až dodatečně a není úředně evidován. Konečně datum 24. dubna, byť je to svátek patrona skautů svatého Jiřího, není skutečným datem smrti pro polovinu zavražděných, pokud je vůbec můžeme uznat za směrodatné alespoň pro první exekuci.⁷⁷

Až se někdy vydáte na Lysou horu, zkuste to vzít tou delší cestou přes Ivančenu. U kamenné mohyly se aspoň chvíli zastavte a spočítejte v tichém zamyšlení.

---

⁷⁷GAVENDA, O.: *Pamiętajmy o ofiarach*. Głos Ludu 4.1.1996; GAVENDA, O.: *Tablica będzie na cieszyńskim rynku*. Głos Ludu 25.4.1996; *Czy znajdzie się miejsce?* Głos Ludu 27.6.1996; ŻUREK, A.: *Już mnie w tym Cieszynie...* Głos Ziemi Cieszyńskiej, 1996, nr 33, 16.8.1996; *Pamětní deska junákům*. Moravskoslezský den 29.10.1996.